

Zápas o koridor se končí

Gdynia—Gdánsko—Královec v srpnu 1937.

N a v ý c h o d ě k l i d .

V těchto dnech byla provedena na evropském východě první praktická zatěžkávací zkouška pařížských mírových smluv, uzavřených po světové válce. Dne 15. srpna 1937 skončila definitivně svou působností smíšená komise pro Horní Slezsko, jež byla ustanovena v roce 1922 na pařížské velvyslancecké konferenci a jež za předsednictví bývalého švýcarského presidenta Calondera střežila po 15 let pohraniční styky na hranici, vytvořené rozdělením Slezska mezi Německo a Polsko. Byla to jedna z institucí Společnosti národů, o jejíž činnosti se na veřejnosti málo mluvilo, ale jejíž práce měla neocenitelný význam, poněvadž řešila s porozuměním hodným uznání až do nejnovější doby všechny vážnější konflikty, které se na této bojovné hranici vyskytly. Zachovala si tu tak značnou vážnost a tak veliký vliv, že se Němci až do června letošního roku neodvážili rozšířiti na své území, jež jim připadlo z Horního Slezska, ani své protizidovské zákony. Šest neděl byla tato komise v likvidaci a již za tuto dobu předháněly se oba zúčastněné státy v projevech své státní svrchovanosti na svých částech Slezska. Znovu se tu ukázalo, jak vrátký základ má německo-polské příměří. Poláci především zrušili s okamžitou platností všechna zbývající německá učiliště a omezili přípustnost soukromých škol ve Slezsku na minimum. Německé odvetné opatření téhož obsahu přišlo o tři dny později. Nato rozšířil polský sejm s nevěšední rychlostí na území Horního Slezska platnost polských zákonů o pozemkové reformě, postarav se tak, aby slezské velkostatky, jež byly dosud téměř bez výjimky v německých rukou, byly rozděleny mezi Poláky. Když po tomto opatření počaly německé úřady prováděti v pruském Slezsku pomocí rasových ustanovení řadu personálních změn, zrušili polští zákonodárci němčinu téměř ve všech slezských obcích jako druhý úřední jazyk u úřadů a soudů. To vše bylo provedeno za několik dnů, a když jsme před týdnem procházeli městy polského i německého Slezska, nebylo již po vzájemných nepřátelských projevech téměř ani stopy.

Kdybychom si pročetli německé a polské parlamentní protokoly, politické brožury a noviny z let 1920 až 1930, vzpomněli bychom si, že na tento okamžik, kdy se na evropském východě skončilo územní provisorium, chystali se Němci i Poláci velmi bojovně. Ale dnešní Evropa má novější a akutnější politické starosti. Světová válka se svými důsledky byla již odsunuta mezi historická fakta a s ní byly odloženy i „palčivé a otevřené otázky východní“. Odloženy? Projíždíme koridorem, Gdánskem, východními Prusy a Litvou a jako na dávné vzpomínky myslíme na to, jak ještě před pěti lety se s rozehvěním procházelo těmito kraji, o nichž se zdálo, že skrývají zárodek přiš-

tího evropského vzplanutí. „Dejte pozor“, připomínalo se tu s ironickou vážností návštěvníkům, „abyste nezakopli. Jste v koridoru a tu je za každým rohem zakopán dynamit.“ Závratné tempo dnešního politického života můžeme nejlépe pozorovati v tom, jak pouhých několik let stačilo, aby se zacementovaly i tak hluboké rány, jaké musela na východě provést versaillská operace. Odchod Calonderův neznačí nic menšího, než že se Němci definitivně vzdávají Poznaňska a části polského západního Pruska, a že Poláci definitivně souhlasí se ztrátou polských částí pruského Slezska. Ani puška se nepohnula a obě strany, jež by pro tutéž věc byly ještě před málo lety vzbouřily svět, spokojují se jen tím, že se vypořádávají s odpůrcovými menšinami a že bijí pěstmi do vlastních stolů.

G d y n i a j a k o s y m b o l p o l s k ý c h v e l m o c e n s k ý c h s n a h .

Nechť zní toto zjištění sebe překvapivěji a neuvěřitelněji po stech nepřátelských brožur německých i polských, po tisících kampaní, táborů a polemik: polský koridor náleží dnes k politicky nejkonsolidovanějším evropským krajům. Ani památky po zjevech, jež ještě před málo lety daly tomuto kraji název „Wetterwinkel Europas“. Za velké účasti francouzského kapitálu (který vůbec pokládal v poválečných letech Polsko za vhodné investiční území) provedli Poláci za posledních 15 let na svém kousku mořského pobřeží malý zázrak. Vesnice Gdynia, jež v roce 1920 měla asi tisíc obyvatelů, je dnes moderním velkoměstem s plnými 105.000 obyvateli. Její ulice se svými mrakodrapy, skladišti a kancelářskými komplexy připomínají americká přístavní města. Mezi šesti až osmipatrovými bloky je ještě spousta otevřených stavenišť, na nichž se horečně pracuje. Od roku 1920 bylo v obvodu gdyňské městské čtvrti vybudováno 70 km ulic a cest. Budují se tu nejen domy, ale hned celé čtvrti. Velká Gdynia je projektována pro 250.000 obyvatelů a toto velkoměsto se tvoří podle přesného plánu: Po jedné straně přístavu vzniká obchodní čtvrť, jež má pojmuti sama 75.000 obyvatelů. S druhé strany buduje se kolem přístavu dělnické město, jež jest projektováno pro 135.000 osob. Směrem k přepychovým mořským lázním Orlovu buduje se obytná čtvrť s kanceláři, úřady a byty. Gdyňský přístav vyrovná se zanedlouho rozsahem největšímu přístavu německého východu, Štětínu, a svým moderním zařízením jej již dnes daleko předčí.

Polská populační a osidlovací politika věnovala kolonizační koridoru velikou péči a docílila toho, že nejen Gdynia, ale též Toruň, Bydhošť a řada jiných měst staly se vlivnými obchodními i kulturními centry. Na příklad Velká Toruň je projektována (jako hospodářská vstupní brána k polskému přimoří) pro 400 tisíc obyvatelů. Neobyčejná péče, kterou Polsko věnuje koridoru, má za následek, že hospodářská konsolidovanost těchto krajů ostře se liší od velké bídy

ve většině ostatního Polska. (Na příklad Vilno má přes 200.000 obyvatelů, ale přes to je v celém jeho městském obvodu jen 45 osobních aut.) Polské kolonizační a obchodní politice se však podařilo vybudovati v koridoru nejen pevné a spolehlivé zázemí pro přístav Gdyniu, ale současně převést koridor tak důsledně a ve všech směrech do polských rukou, že tu již o nějakém provisoriu nemůže býti ani řeči. Hitler sice nevyškrtl dosud stati o německých nárocích na koridor z knihy Mein Kampf ani z programu nacionálně socialistické strany, ale v německých školách se už objevily mapy s poválečnými hranicemi, z německo-polského pohraničí téměř zmizely štvavé plakáty a místo nich se objevují čím dále tím častěji diagramy a nápisy, jež dokazují nezbytnost německých kolonií. Jejich věrným překladem jsou na polské straně propagační návěští polské Mořské a koloniální ligy, jež hlásá v lázních a na promenádách, že otázka oživení polského průmyslu a obchodu je totožná s otázkou polských kolonií, zatím co v dělnických čtvrtích vyvěšuje provolání, že polská koloniální otázka jest shodná s úsilím o zlepšení postavení polského dělníka. Zatím má Polsko 63 obchodní lodi o 80.000 tunách a chystá vybudování 64 vojenských námořních jednotek, z nichž ovšem je teprve část hotova.

D o b y v a t e l é v r o z p a c í c h .

Zatím co Poláci budují úsilovně nejdůležitější hospodářský nerv své země na ose Slezsko—Gdynia, obracejí Němci zřetelně svou politiku od koridoru — k svobodnému městu Gdánsku a k jeho nezávislému území. Možno říci, že tu mají politicky stejné úspěchy jako Poláci v koridoru a až jednou Hitler s obvyklým hlukem své propagandy zvěstuje světu, že „obsadil Gdánsko“, bude to — stejně jako v případě sárské či rýnské okupace — fait accompli, který už je dávno hotov. Že se říšská vláda dosud neodhodlala k oficiální prohlášení této akce, má svou příčinu především v ohledech na gdánský přístav. Kdežto Poláci mohou koridor zahrnouti nejen vlasteneckými projevy, ale též bohatstvím, musí se Gdánští spokojiti jen německým patriotismem, neboť Gdánsko jest vybudováno — jako jeden z nejlepších evropských přístavů — na členitém ústí Visly a jeho přirozené hospodářské zázemí sahá až hluboko do černomořské oblasti. Už v dobách, kdy nejdříve řád německých rytířů a po něm reformace germanisovaly tyto kraje, nesplynulo Gdánsko s Německou říší jenom proto, že bylo hospodářsky závislé na svém slovanském zázemí. Žilo kulturně především ze zdrojů německých, ale hospodářsky zejména z pramenů polských. A tak tomu je dosud. Národnostně a kulturně je Gdánsko již skoro stejně hitlerovské jako Královec. Ve sněmovně mají nacionální socialisté absolutní většinu, na každém městském rohu mají tu dokonce hitlerovci veřejný Sammel-Schutzraum proti leteckým útokům, na obchodech (jež se dělí na německé, křesťanské, arijské a čistě arijské) jsou hákové kříže, po ulicích pochodují oddíly SA a SS — ale v přístavní správě je dosud pět Poláků a pět Gdánských a třebaže na veřejných budovách uvnitř města se často objeví vyhrůžné „Polen raus!“ — dokazují gdánští i hitlerovští politikové opětovně, že s uskutečněním tohoto hesla nespěchají.

Jen stručný pohled na statistiku, jež srovnává v milionech tun obrát přístavů v Gdyni a Gdánsku, nás poučí o pravém stavu:

Rok	Gdynia	Gdánsko
1926	0,41	6,30
1927	0,90	7,90
1928	1,96	8,62
1929	2,82	8,56
1930	3,63	8,21
1931	5,30	8,33
1932	5,19	5,48
1933	6,11	5,15
1934	7,19	6,37
1935	7,47	5,10
1936	7,74	5,63

Ještě názornější je statistika o hodnotě převezeneho zboží: V roce 1929 provezli Poláci Gdánskem zboží za 1492 miliony zlatých, kdežto v roce 1936 za 377 milionů zlatých. Polská politika zcela plánovitě odnímá Gdánsku ve prospěch Gdynie hodnotnější zboží a tvoří z něj skladiště pro masový odbyt. Srovnáme-li klid v gdánském přístavu, v němž je všeho všudy jen jediná novostavba s obrovským ruchem ve Gdyni, vidíme, kam směřuje vývoj.

Jenže Gdánsko na ústí Visly je přirozeným a nejbližším přístavem Varšavy a celého středního a východního Polska a gdánští i němečtí obchodní politikové zatím předpokládají, že výše dopravních sazeb přemůže časem polský patriotism, jakož i že Gdynia nebude moci trvale podporovat tento patriotism vydatnými slevami. Poláci nadto ještě prohlašují, že jakmile by je hitlerovci zbavili jejich vlivu v gdánském přístavu, byli by nuceni vybudovati z Bydhoště do Gdynie kanál, čímž by se také Gdynia ocitla na ústí Visly a čímž by Gdánsko bylo vyřazeno z polského obchodu docela. Němci zatím ustupují před těmito hospodářskými argumenty a spokojují se jen kulturním a politickým ovládnutím Gdánska, v němž již mimo přístavu a železnic není po Polácích ani stopy. Poláci si však dobře uvědomují, že na příklad v Sársku konec konců dali Němci před hospodářskými ohledy přednost propagačním argumentům, přes to, že se sárským dolům dařilo ve Francii dobře, zatím co v Německu po „osvobozovacím hlasování“ bylo jich nutno část pro nedostatek odbytu uzavřít. Proto budují Poláci svůj vlastní přístav zcela bezohledně a budou-li Němci — snad zanedlouho — slavnostně „obsazovat svobodné město Gdánsko“, bude to jen znamením, že zde již byli polskou konkurencí tak důkladně přitisknuti ke zdi — že už nemají, co ztratit.

N o u z e m í s t o s o b ě s t a č n o s t i .

Tajemství nesporného polského úspěchu v boji o koridor je především v tom, že se Polákům podařilo převést tento zápas v pravý čas na hospodářské pole. Tu je dnes německá Achillova pata, jež se stává tím zranitelnější, čím více se ji Němci snaží obrnit svým mystickým bojem o soběstačnost. Stručně lze změnu, jež nastala v Německu za tři a půl roku hitlerovského panství charakterisovati tak, že stát, v němž vše bylo zařízeno k vybudování evropské spolupráce a k úsilí o zabezpečení životní míry pro německého občana, proměnil se v zemi, jež boji o nezávislost na ostatní Evropě obětuje výživu, radosti

a vůbec slušnou životní míru jedné generace. „Nemáme máslo, nemáme devis, nemáme půdy, nemáme kolonie — ale máme svůj drahý německý národ“ hlásají ve výkladních skříních německých měst cedule s citátem z Hitlerovy řeči. „Budeme strádat, aby náš stát mohl býti nezávislým na libovůli ostatního světa.“ A tak tedy říšské restaurace se předhánějí ve vylepování veřejných návštějí, že u nich se užívá nejen máslo, ale též umělého a kokosového tuku, neboť nemyslete si, že dobrého Němce tato návštějí odradí. Je to důkaz, že restauratér plní Vůdcův příkaz a to je důležitější než zkažený žaludek. Ostatně i opatření margarinu nebo jiné tukové náhražky je dnes již v Německu složitá věc. Je třeba opatřit si především Fettbewilligungschein, za který vám obchodník vydá — nikoliv margarin — ale Bestellschein, s nímž je nutno se opět dostavití na úřad, kdež obdržíte Bezugschein, na který teprve dostanete v obchodě vzácný tuk. Textilní továrny oznamují v návštějích i v novinách, že se jim podařilo získati věrnou napodobeninu ovčí vlny, říšská Konditorzeitung haní šlehanou smetanu a doporučuje „daleko lepší krém z bílku, želatiny a umělých přísad“, Deutsche Fleischerzeitung vychvaluje kasein a sbírané mléko jako přípravky pro skvělou náhražku při výrobě uzenin, ženské časopisy v článcích „Kochtopfpolitik“, „Appell an die männliche Einsicht“, „Der Kohltopf ist kein Schlangenfress“ a p. hledí muže smířit s kouzly a půvaby usměrněné hitlerovské kuchyně, neboť říšský Ústav pro zkoumání konjunkturny (jemuž by daleko lépe slušel název Ústav pro zkoumání bídy) nařizuje, aby bylo omezeno používání máslo, omastku, hovězího a telecího masa, sádla, tučných sýrů, rané zeleniny, ale aby bylo rozšířeno používání bramborů, marmelády, krup, umělého medu, skopového masa, ryb a pod. Na obchodech jsou vyvěšeny naléhavé výzvy k vlasteneckým hospodyním, jichž povinností jest, aby nosily k nákupu tašky a nádoby, nebo je třeba šetřiti papírem a obalem jako důležitou surovinou. Koupí-li někdo v Říši zubní pastu, krém na boty nebo cokoli jiného v kovové krabičce, najde v ní především lístek: „Pozor!“ Také kov musíme dovážet. Je proto zakázáno, kovové obaly odhazovati, ale jest vaší povinností odevzdati prázdnou krabičku sběratelům, kteří jsou k tomu určeni.“ Má tedy říšský občan v prvním roce druhé Hitlerovy čtyřletky předepsánu rasu, politické přesvědčení, umělecký názor, rozdělení svých příjmů i svého volného času, jídelní lístek — a konečně i to, co smí a co nesmí vyhodit.

Zbrojení a lidská bída.

Hitlerův cíl, aby se Německo stalo ve všech hospodářských odvětvích úplně soběstačné, jest ovšem nespílnitelný. Vždyť ani Spojené státy severoamerické, jejichž území se rozkládá na daleko rozmanitějších přírodních i hospodářských oblastech než Německo, nikdy nebyly soběstačné a dosud dovážejí kaučuk, čaj, čokoládu, hedvábí, cín, nikl a j. Londýnský Economist nedávno vypočetl, že každá průměrná elektrárna potřebuje dnes surovin ze 17 zemí, každá větší pekárna má zapotřebí látek z 28 zemí, průměrný kosmetický salon je odběratelem zboží z 22 států a součástky jediného většího radiového přístroje pro-

jedou dohromady 400.000 km, než se dostanou ke spotřebiteli. Ve světě s tak rozvětveným hospodářstvím nemá autarkie budoucnost a strádání německého lidu, jemuž se dává gloriola plnění vlastenecké povinnosti, děje se v začarovaném kruhu. Aby se omezil dovoz kovů, zřídil se v Říši monopol pro dobývání všech zbrojařsky důležitých látek mimo uhlí a těžením byla pověřena společnost se státní majoritou a s Hermannem Goeringem v čele. Mělo se za to, že bude-li se při dobývání těchto nerostů dbáti výlučně státních a veřejných zájmů, bude lze část devis (jichž dosud bylo třeba ke kompensaci dovážených zbrojařských surovin) uvolnit pro dovoz potravin. Tímto novým monopolem vypadla však část německého kovoprůmyslu z evropského kartelu a německé tovary ztratily část evropských odbytišť. Byl by tedy německý vývoz utrpěl větší ztrátu, než kolik bylo získáno omezením dovozu. Náprava se zjedná obvyklou cestou: domácí ceny se podstatně zvýší, aby se mohlo za hranice prodávat pod cenou. A to je také jediný důsledek celé této akce, o němž se dozví a který pocítí prostý německý občan.

Jiný příklad: Nařízením ze 27. července 1937 bylo předepsáno povinné odevzdání celé obilní sklizně a bylo zejména zapovězeno, aby se obilí používalo jako krmiva. Podle statistiky Říšského statistického úřadu zkrmlilo se ještě loni v Říši za rok přes milion tun obilí. Nařízení ze 27. července t. r. mělo proto za následek, že se lidé ve východním Prusku, v Šlesviku-Holštýně a v celém braniborském Prusku začali o překot zbavovati domácího dobytka, vepřů a drůbeže, takže zabezpečení chleba pro příští zimu bude v Německu vykoupeno zdražením masa, uzenin a vajec. Což bude opět pro prostého německého občana jediný viditelný důsledek nařízení ze 27. července 1937, jež vláda nazvala „Pro hospodářskou záchranu země“.

Pro Hitlera je však zřejmě autarkie jen vnější zámkou, jež mu umožňuje jednostranné favorisování válečného průmyslu. Po nařízení o soupisu a rekvisici kovů následovalo v těchto dnech nové nařízení, podle kterého začne pro německé občany již za několik týdnů povinný odběr plynových masek. Zvláštní komisaři budou rozdělovat masky podle individuálních potřeb jednotlivců a zvláštní kontrolori budou přezkoumávat, zda masky svým nositelům řádně padnou a zda je jejich vlastníci mají řádně uschováni na patřičných místech. I když však čteme v říšských zákonících takováto ustanovení a třebaže míváme v každé ulici návštějí, jež nás při leteckém útoku spolehlivě přivede až k nejbližšímu pečlivě připravenému krytu, přece nám německou válečnou mentalitu připomínají především poukázky na potraviny, náhražky a ostatní znaky německé krise, kterou nyní Němci prožívají již téměř samojediní v celé Evropě. Svou defenzivní hospodářskou politikou a svou nechutí k hospodářské spolupráci s ostatní Evropou prohráli totiž Němci nejen hospodářský zápas o koridor a boj mezi Gdynií a Gdanskem. I když si uvědomujeme, jak horečně zbrojení je tímto strádáním německého lidu vykoupeno, přece jen máme větší důvěru v zásadu západních demokracií, že nejdůležitějším předpokladem státní bezpečnosti je hospodářská a mravní konsolidace občanského života.

Otakar Weisl.

poznámky

Čína volá do Ženevy

V Ženevě scházejí se právě zástupci téměř všech civilisovaných států k podzimmnímu řádnému zasedání Shromáždění Společnosti národů, aby si tu v bezprostředním osobním styku objasnili svá vzájemná stanoviska k důležitým mezinárodním problémům dneška, aby se poradili o dalším postupu a způsobu, jakým zachránit svět před pohromou. A věru není jejich posice nijak záviděníhodná. Jestliže se loňské výroční zasedání konalo pod živým dojmem tehdy právě se rozpoutavší občanské války španělské a trpělo ještě silnými dozvuky konfliktu italsko-habešského, letošní zasedání dostalo nadto ještě do vínku otevřenou válku na Dálném východě.

Jaké zaujme Ženeva stanovisko? Je povinna a bude se tímto ožehavým problémem zabývat? S jakým výsledkem tak učiní?

Těm, kdož nehledají v paragrafech prostředek k úniku a chtějí dbátí pravého smyslu právních norem, je jasno, že Společnost národů je povinna se válkou čínsko-japonskou zabývat. Vždyť již v samotném úvodu k Paktu je výslovně výtčeno hlavním účelem nové organizace zaručení míru a bezpečnosti. Podle článku 3 nalézá pak Shromáždění a podle čl. 4 Rada o všech „otázkách dotýkajících se světového míru“. A jelikož zachování míru ve světě je zájmem převážně většiny států, je nasnadě, že při jeho ohrožení třeba jednat z vlastní vůle a nečekat na žádost té které strany.

Jedinou skulinou, kterou — byl i rovněž v rozporu se skutečným právem — by mohl býti čínsko-japonský konflikt protlačen mimo sféru Společnosti národů, mohlo by býti jednak domnění, že si Čína sama jako stát napadený nepřeje součinnosti S. N., jednak pak i ta okolnost, že S. N. jako taková o konfliktu nebyla oficiálně zpravena, čili že o něm úředně nevěděla. Oba tyto ventily, od nichž si někteří opatrníci a zásadní nevměšovatelé mnoho slibovali, byly právě uzavřeny memorem čínské vlády, jež bylo 30. srpna odevzdáno stálým zástupcem Číny u S. N. p. Hoo-Či-Tsai generálnímu sekretáři S. N. s prosbou, aby bylo předáno členským státům. Tón memoranda je velice mírný a ohleduplný. Je to vlastně exposé skutečností, jež se sběhly od 7. července, kdy japonské oddíly zahájily postup v oblasti pejpjinské. Není to žádný apel na Společnost národů, nedovolává se žádného konkrétního článku Paktu, nečiní závěrů neb návrhů, nýbrž pouze oficiálně uvědomuje členy S. N. a její sekretariát o faktech. Počin Japonska však memorandum výslovně označuje za útok a končí suchým a jasným konstatováním, že Japonsko: 1. svým útokem porušilo základní zásady Paktu o S. N., 2. používší války jako prostředku národní politiky a nedbajíc pokojných prostředků k řešení mezinárodních sporů, porušilo Pakt Pařížský, 3. nedbajíc svého závazku respektovati suverenitu a nezávislost Číny porušilo i smlouvu devíti mocností z r. 1922.

Přes toto memorandum jistě nemůže Společnost národů jen tak přejít, nechce-li se úplně zpronevěřit úkolům, které jí byly jejími tvůrci svěřeny a jejich splnění od ní její přátelé očekávají. Je ovšem téměř jisté, že ani v této nové válce nebude moci S. N. účelně vystoupit na přímou ochranu napadeného. A bude jistě opět hodně těch, kdož budou alespoň po straně a v kulicích radit, aby se S. N. tomuto oříšku nějak vyhnula, aby se nepouštěla do toho, nač její síly zřejmě nestačí. Bylo by však správné, pro zachování povrchního dekora, pro udržení formální prestiže obětovati spravedlnost, i když jí bohužel nelze zatím propůjčiti potřebné brachium saeculare? Každý rozumný usuzující člověk musí přece chovati vždy více úcty k instituci, jež dbá nestranně práva a spravedlnosti, i když nemá dostatek moci k jeho prosazení, než k oné, jež se všelijakými výkruty snaží nepřijemné problémy obejít. Je proto třeba — v zájmu míru, bezpečnosti i spravedlnosti — aby se S. N. co nejdůrazněji postavila za svého bezprávně napadeného člena a — i když za dnešní situace mu nemůže přímo vojensky pomoci — tuto novou japonskou troufalost rázně odsoudila a Číně přispěla alespoň hospodářsky.

Stávkovali sedláci

Nedlouho poté, co u nás „Venkov“ chtěl rozvinouti otázku, má-li dělnictvo právo na stávku, stávkovali sedláci v Polsku. Chtěli svým politickým požadavkům dátí důraz tím, že zastavili dovoz zemědělských výrobků do

měst. Tato akce vedla k srážce s policií a vojskem; výsledek: několik desítek mrtvých.

Nečetli jsme v našem agrárním tisku úvahy o tom, zda měli polští sedláci právo na stávku a zda bylo od nich rozumné, že touto formou podepřeli své politické požadavky, mezi nimiž na prvním místě jest návrat k demokracii; v zahraniční politice se pak žádá odklon od Německa a spolupráce s Francií. Selské nepokoje v Polsku jsou novým článkem v řetězu důkazů, že tam, kde se špatně vede demokracii, vede se také špatně sedlákům, malým zemědělcům. Těch svědectví je už celá řada; bylo to Bulharsko, a je to Španělsko, země, kde velkou část půdy mělo v majetku několik lidí, zatím co zemědělský proletariát žil v bídě. V zemědělském Maďarsku má zemědělec asi stejnou bídu jako zemědělec polský, a ani Třetí říše se svým „Blut und Boden“ přes dlouhou řadu akcí zemědělských nedala německému zemědělci větší blahobyť — o svobodě ani nemluvě — než Německo výmarské. Ve všech státech, kde bylo sraženo k zemi také hnutí dělnické, hnutí socialistické, bylo sraženo k zemi také hnutí zemědělské; a dopracovalo-li se u nás politické hnutí zemědělské velkých úspěchů politických, mocenských, stavovských, pak příčiny toho nebyly vždy jen v tomto hnutí, nýbrž také v demokratické základně, na níž naše politické hnutí zemědělské se mohlo uplatnit.

Když fašismus v různých svých formách se dostal k moci, dával znáti svoji moc v prvé řadě dělnickému, socialistickému hnutí. Mnozí se na to dívali s uspokojením. Ale jejich radost netrvala dlouho, neboť brzy došlo také na ně. Jakmile fašismus vyřídil hnutí socialistické, počal vyřizovati také ty druhé; jednou hnutí zemědělské, po druhé katolíky, a i průmysl, který fašismu pomáhal k moci, poznal, že si věci docela jinak představoval.

V Polsku teklo hodně selské krve jen proto, že polský sedlák by chtěl, aby Polsko se vrátilo k demokracii. Jsou snad junkéři v Německu, majitelé latifundií ve Španělsku, grofové v Maďarsku, kteří vědí, že demokracie by znamenala konec jejich privilegií; ale demokratické hnutí selské musí se z Polska učiti, že jen v demokracii jest prospěch malých zemědělců. U nás sedláci nemusí stávkovat a u nás se do nich nestřílí; to proto, že jsou občany demokratického státu. Polsko není rozhodně argumentem, který by podepřel různé politické výlety některých lidí z naší zemědělské strany.

V. G.

SOS z SSSR

„Pravda“ bije na poplach. Žně se chýlí ke konci, v mnohých krajích dostavily se již podzimní deště, ale není skončen pokos obilnin. Namnoze pak, kde již pokosili, je prováděn velmi zdoluhavým tempem výmlat a uskladnění obilí. „Pravda“ pranýřuje kraje, které zůstaly ve výkonu pozadu, označuje každé prodlení za sabotáž a velezradu. Statistická data o postupu žníchových prací jsou velmi nepříznivá. 25. srpna bylo dle úředních výkazů

v rayoně	pokoseno	vymláčeno
	v procentech plánu	
RSFSR	71	51
Ukrajina	99	77
Bělorus	96	34
Azerbejdžan	90	65
Gruzie	78	63
Armenie	51	45
Turkestan	86	63
Uzbekistan	86	80
Tadžická republika	64	60
Kazachstan	66	55
Kirgizská republika	50	57

Zejména nedostatečně je provedení sklizně v těchto rayonech: Západosibiřský kraj (pokoseno 27, vymláčeno 39), krásnojarský kraj (26 a 14), východosibiřský (11 a 11), omská oblast (30 a 48), republika burjatsko-mongolská (16 a 0) (procent plánu na rok 1937).

V souhrnu porovnání s minulým rokem dává tento obraz: 25. srpna 1936 pokoseno 81%, vymláčeno 69% plánu na rok 1936. 25. srpna 1937 pokoseno 76%, vymláčeno 57% plánu na rok 1937.

Částečné vysvětlení chabého chodu sklizně dává „Pravda“ v úvodníku 27. srpna: „Mnohé selské sověty se přetvořily na výběří daní v penězích i naturalích a odhodily všechny ostatní práce. Tímto způsobem poklesla na nulu jejich úloha jako politických vedoucích. Na polích našeho velkého státu uzrála nádherná úroda. Prací kolchozníků a kolchoznic, dělníků a dělnic

sovchozů docílili jsme úrody, jaké již dávno nebylo. Zabezpečuje nové úspěchy budování socialismu ve městě i na vesnici, přináší další růst blahobytu kolchozníků. Může existovat vážnější hospodářský úkol než včasná, úplná sklizeň dobré úrody? Mnohé selské sověty se však vzdaly vedení sklizně, ponechávajíce tuto práci vedoucím kolchozů. To je nesprávné. Nepřátelské činy směřují nyní k tomu, aby byly sníženy výsledky dobré úrody. Je čas pochopit, že z práce vyražený kombajn nebo špatně opravený hospodářský stroj není vždy následek technického nedostatku nebo náhodného omylu. Mnohem častěji je to výsledek nepřátelského zákroku.“

V prvních dnech sklizně byla svalována vina na nedostatečnou přípravu komisariátem zemědělství a zemědělskými odděleními institucí strany vyššího typu (oblasti, kraje atp.). Nyní je nalezen další vinník: selské sověty.

A skutečnost? Velmi prostá: mužik chápe, že pracuje na půdě, která mu nepatří. O plodech jeho práce rozhoduje byrokracie. Sám nemá vliv ani na stanovení cen zemědělských produktů, ani na určení odměny pro sebe. Vymláčené obilí je uskladněno v sýpkách, státem spravovaných. Za peníze, které mužik za obilí dostane prostřednictvím kolchozu, nemůže si opatřit nutné potřeby. Rozdíl mezi cenami produktů zemědělské a průmyslové výroby je velmi značný a odráží se nízkou úrovní zemědělců. Stejně jako kolchozník-mužik, je postižen i dělník na sovchoze, kde se vyplácí mzda dle produktivnosti. Mezi kolchozníkem a dělníkem sovchozu na jedné straně a půdou na straně druhou není onoho vřelého vztahu, který je za individuálního vlastnictví půdy. Mužik a zemědělský dělník je nespokojen svým stavem. Poučen historii selských bouří ví, že každý odpor znamená bezúčelné nastavování prsou bodákům. Dává tedy průchod své nespokojenosti jinak: pracuje zdlouhavě zúmyslně poškozují stroje, sabotuje. Dává tak pocítit svůj odpor proti dnešnímu režimu. *Walter.*

Dají se proti sobě poštvat?

„Venkov“ je proti myslí spolupráce socialistických stran a lidovců; neuvažuje, do jaké míry sám se o toto sblížení přičinil, snaží se postupovat podle taktiky velmi prosté: rozděl a vládni! Příslušníkům socialistických stran říká: hle, jak mohou vaše strany spolupracovat s klerikály? A příslušníkům lidové strany se zase říká: hle, jak vaše strana může spolupracovat se socialistickými stranami. Vždyť přý „... katolická veřejnost musí si uvědomit, že nynější spojení lidovců, socialistů, neodložili požadavek odluky církve od státu.“

Překážkou upřímné spolupráce socialistických stran a lidovců by nebylo ani, kdyby socialistické strany trvaly ve svých programech na požadavku odluky církve od státu. Praktická politika a hlavně spolupráce politických stran nezávisí jen na jejich programech. Nebyla by vůbec možná spolupráce v koalici mezi stranami, jejichž představitelé by se omezili na to, že by slavnostně prohlašovali, že nesleví ani puntík ze svého programu. O tom, který z programových bodů té či oné strany se dostane do popředí, nerozhoduje jen strana. Rozhoduje tu velmi mnoho okolností. V politickém životě se jim dohromady říká: situace.

Jestliže socialistické strany dnes svůj požadavek odluky církve od státu nestaví do popředí, mají pro to velmi vážné důvody a není v tom jen opatrné odkládání a vyčkávání příhodnější doby. Obraz: „v š i c h n i j s m e n a j e d n ě l o d i“ byl velmi dobrý a může být s prospěchem rozváděn. Jsme-li na jedné lodi, která je ohrožena zvenčí (neklidem v Evropě a situací v sousedství), i uvnitř (hospodářská krize), pak bylo by na té lodi velmi nerozumné se ptát, jakého náboženství je můj soused a jak se dívá na odluku církve od státu. Tyto věci si klidně můžeme nechat, až loď bude v bezpečném přístavu, mimo nebezpečí a vyzbrojena tak, že se nemusí báti žádného útoku. V době, kdy se tolik hmotných prostředků věnuje na zvýšení brannosti státu, kdy hlavním úkolem vnitřní politiky musí být dáti lidem práci a chléb, není potřeba se hádati o odluku církve od státu.

Dnes v té věci obě strany u nás mohou být v celku spokojeny. Můžeme být v církvi i nemusíme. Můžeme rozhodovat o náboženské výchově svých dětí; můžeme uzavírat sňatky na radnici. Ti, kteří nepatří k žádné církvi, mají slušnou míru své svobody. A církve rovněž. Mají plnou svobodu pro svoji práci. A je-li někde na tom katolicismus zle, je to tam, kde odstranili demokracii. Už neplatí to havlíčkovské: církve je poduškou absolutismu. Byly doby, kdy absolutismus kladl váhu na to, že je „z milosti boží“ a hledal v církvi autoritu, která by zase posilovala autoritu jeho. Dnešní absolutismus — t o t a l i t a jde dále: chce, aby i církve se podřídily

vládnoucímu režimu. Neuznává žádné jiné duchovní moci a žádné jiné organizace nad sebou a vedle sebe.

Je možné, že církvim se zdá jejich situace v demokracii nepohodlnou. Jsou odkázány jen na svoji sílu. V demokracii platí: ukaž, co dovedeš. Záleží na tom, jak církve dovedou přesvědčovatí slovem, příkladem, činy. To znamená velkou práci. Ale není to tak riskantní, jako postavení církvi v diktaturách. *V. G.*

Mezinárodní zápas Československo—Portugalsko

aneb

Jak by asi dopadl referát v Národních listech, kdyby sportovní referenti zaujali totéž stanovisko jako političtí redaktori.

První vběhli do hřiště Portugalci, hlučně akklamovaní německým a italským vyslancem, jakož i některými našimi vynikajícími představiteli internacionálního nacionalismu.

Portugalci prohráli los a bylo jim tudíž hrát proti větru. Také jinak se jim lepila smůla na paty. Hráli s velkým nadšením, ale co jim byl platný jejich elán, když měli proti sobě zfanatisované obecenstvo pražské. Také soudce pan Leden častokrát odhalil své ledví, okázale nadřuje našim a přehlíže jejich četné poklesky proti fair play. Přes to se Portugalci nedali deprimovatí a jejich technické nedostatky vyrovnalo nacionalistické háraní a oni několikrát nebezpečně zaútočili proti naší brance, takže nám byli soupeřem rovnocenným.

V prvním poločase měli Portugalci rozhodnou převahu, ale co bylo to všechno platné, když tato převaha nebyla vyjádřena číselně a nacionalističtí borci nedovedli vsítit ani jedinou branku. Obránci naší svatyně lehce zapomínali na svoje „humanitářské“ zásady a nebezpečně masafili. Bouře nevole zachvátila čestnou tribunu, kde se shromáždili vynikající představitelé internacionálního nacionalismu, když soudce neprávem diktoval proti Portugalcům trestný kop za nastřelenou ruku. Pokutový kop proměnila levá spojka našich a od této chvíle se zápas proměnil v pusté scény. Portugalští funkcionáři vběhli na hřiště a protestovali. Soudce Leden zápas předčasně ukončil.

Pražské obecenstvo bylo kapitolou pro sebe. Řev a hvízdání, kterým provázelo útoky Portugalců, bylo obrazem pro bohy. Když naši vsítili branku, tu neznal jásot levě orientovaného obecenstva mezi. Není divu, že ztrácíme všechny sympatie mezinárodního nacionalistického fora, když naše obecenstvo se takovým způsobem reprezentuje.

Dovídáme se z bezpečného pramene, že toto utkání bude mítí diplomatickou dohru, neboť Portugalsko si zajisté nedá líbiti, aby proti jejich nacionalistickým hráčům byly uplatňovány proslulé moskevské metody. *Z.*

politika

Gustav Winter:

Společnost národů — co to dnes jest

III.

Nansen zachraňuje zajatce
a uprchlíky.

Viděli jsme, jak Společnost národů funguje. Ale není celý život tohoto organismu jakýmsi otáčením kol v prázdnu, bez účelu a bez účinku? Společnost národů není vidět a slyšet v žádném z těch konfliktů, jež dnes otřásají mírem světa. Připomeňte si banální psychologický experiment, který můžete denně vyzkoušet na sobě. Čekáte na autobus, ale číslo, kterého potřebujete, ne a ne přijet. A tu, zapomínajíc na sta případů, kdy vám váš autobus přijel skoro jako na objednávku, křičíte, že je to skandál a že tak mizernou dopravu svět neviděl. Tak je tomu i se Společností národů. Pro její nezdary se příliš snadno zapomíná na její úspěchy. Ale ty úspěchy jsou, je jich mnoho a některé z nich znamenají ohromné pokroky a nevídané a smělé iniciativy. Zmíníme se aspoň o hlavních — dílo Společnosti národů

je už dnes tak veliké, že je nelze shrnout do krátké stati.

Společnost národů měla za sebou pouhý měsíc nejisté existence — Rada se po prvé shromáždila v lednu 1920 a neměla k dispozici ani personál ani zkušenost, již by se mohla řídit — když se v únoru téhož roku ujímá úkolu nadmíru naléhavého v tu chvíli: usnadnit návrat válečných zajatců domů z rozličných exotických koutů, do nichž je válka zavlékla. Toho úkolu se chápe jejím jménem Nansen a podaří se mu po obtížích dnes sotva představitelných urychlit návrat bezmála půl milionu zajatců — chcete-li přesnou cifru, bylo jich 427.386 — ze Sibíře a z Turkestanu. Hned potom je pověřen Nansen úkolem ještě těžším — péči o uprchlíky, kteří z východní Evropy, z Balkánu a z Asie zaplavují západní země. Nejznámější byli ovšem Rusové a Arméni. Ale jaké jiné exotické kmeny a národy to viděla najednou Společnost národů domáhat se pomoci! Z jaké hloubky času se vynořili ti Asyřané a Chaldejci, jejichž kněží v exotických úbořech obcházeli po chodbách sekretariátu! A Nansen nezklamal ani v tomto poslání, zachránil miliony lidských existencí, našel pro ně práci, ulehčoval jejich asimilaci v novém prostředí, vytvořil celý systém, který mohl pak fungovat, když dávno po Nansenově smrti politická změna v Německu vyhnala do světa novou vlnu běženců. Pochybujete-li o účinnosti a existenční oprávněnosti Společnosti, čtěte aspoň výroční zprávu Nansenova úřadu pro uprchlíky, který pracuje pod dozorem Společnosti a s její roční subvencí.

Také Nansenův pas, který je ještě dnes statisícům lidí jedinou legitimační listinou, je dílem Společnosti národů. Zajisté se nepodařilo provést Nansenovy plány v celém jejich rozsahu. Selhala myšlenka hromadného usazení Rusů v jižní Americe, jen velmi nedokonalé byl uskutečněn návrat Arménů do jejich národního prostředí v sovětském armenském Erivanu, málo zbylo z velikého plánu na usazení Asyřanů v Syrii. Hospodářská krize omezila štědrost států i soukromých společností a Společnost národů nemůže takové podniky financovat sama. Nicméně nelze popřít, že nebyť jí, byla by se stala otázka uprchlíků evropskou katastrofou.

Společnost národů zachraňuje Řecko.

V měřítku zvláště rozsáhlém a s úspěchem zvláště dokonalým zakročila Společnost národů pro uprchlíky řecké. Pamatujete se ještě na situaci krátce po válce. Řecko podniklo tažení do Anatólie, aby si zajistilo fantastické hranice, jež mu přidělila mírová smlouva. Ale bylo na hlavu poraženo a vítězná armáda Mustafa Kemala hnala před sebou nejen poražené řecké vojsko, ale půl druhého milionu řeckých obyvatelů, potomky těch, kteří žili v Malé Asii od prehistorických časů — kolébka řecké civilizace je mnohem spíše tam než v Řecku samém. Tato masa utečenců, jež zachránila jen holé životy, vpadla do Řecka, rozmnožujíc tak najednou počet jeho obyvatelstva o více než třetinu. Pěkné nadělení! Nuže, Společnost národů našla peníze, aby nezahynuli hladem, našla techniky a organizátory, kteří je postupně usadili po celém řeckém území, vydupala ze země nové vesnice a nová města, naučila uprchlíky novým řemeslům a dnes je toho půl druhého milionu lidí nadělením opravdu a bez jakékoli ironie. Mohu-li vyslovit osobní dojem, řeknu, že jsem nikdy necítil užitečnost a velikost Společnosti národů v Ženevě, kde se jeví s celým svým ne vždycky hezkým pozadím, ale že jsem ji plně poznal, když jsem před devíti lety prohlížel nové čtvrti v Athénách, posta-

vené pro uprchlíky z Malé Asie, a když jsem viděl v Macedonii vyrůstat pod její záštitou kvetoucí obce na místě, kde byly dříve pustiny a močály. A kdyby nebyla Společnost národů vykonala nic více než toto, byla by více než dostatečně dokázala právo na existenci. V menším měřítku prokázala však podobnou službu také Bulharům a jiným balkánským zemím. Obrovské stěhování národů, jež nemá příkladu v dějinách, bylo provedeno jejím přispěním v celku hladce a s minimem obětí.

Sanace finanční a zdravotní.

Společnost se nemusí stydět za činnost svého finančního odboru. Mezinárodní finanční sanace Rakouska a Maďarska ve chvíli, kdy jejich zhroucení mohlo být evropským neštěstím, technická pomoc nebo aspoň porada řadě států v Evropě a v Americe, finanční konference, jež říkaly světu nepřijemné, ale zdravé pravdy, to není špatná bilance. Komise hospodářská má za sebou jednu mezinárodní konferenci zdražlou — v Ženevě — a jednu nezdražilou — v Londýně. Praktický efekt obou byl stejný, ale není vinou Společnosti národů, že státy tak rychle zapomínaly na resoluce, jež v Ženevě přijaly, a že její výstrahy před autarkii zůstaly oslyšeny. Nicméně nelze zapomenout, že je se Společností národů spojen Briandův plán evropské hospodářské federace — přijde den, kdy se k němu Evropa vrátí — a že některé technické práce tohoto sboru — snahy o sjednocení celní nomenklatury, studia o postavení zlata v dnešním mezinárodním hospodářství, o těžbě surovin, o výrobě základních tovarů atd. — měly také praktický význam, nečítajíc oněch skvělých informačních publikací z hospodářské statistiky, o kterých jsme mluvili předešle.

Komise pro dopravu a transit může si osobovat zásluhu, že její první konference, svolaná 1931 do Barcelony, vnesla trochu pořádku do rozvrácených dopravních styků a každá z konferencí dalších — nemýlíme-li se, konaly se pak ještě tři — znamenala další úspěchy na tomto poli, ať už jde o rozvoj mezinárodního dopravního práva nebo o režim přístavů nebo o problémy čistě technické. Mnoho z toho, co je dnes samozřejmé v mezinárodní dopravě, nebylo samozřejmé ještě před patnácti lety a tento odbor, o němž je ve Společnosti jinak málo slyšet, vykonal velmi záslužné dílo. Nás může zajímat, že pomohl státům, vzniklým na území bývalé habsburské monarchie, rozdělit dopravní park starého státu a upravit vzájemný poměr mezi nimi.

Činnost odboru zdravotního, dnes soustředěná v samosprávném orgánu, je rovněž velmi bohatá a plodná. Započala se vlastně také hned v prvních dnech existence Společnosti a dávno před zřízením onoho vlastního orgánu. Jednou z prvních starostí Rady bylo zřídit komisi, jež pomáhala jednotlivým státům v boji proti nebezpečí epidemií — nebezpečí, jež bylo v tu dobu velmi časové. Od té doby zřídila Společnost velkolepě organizovanou a znamenitě fungující evidenci zdravotní ve východních přístavech se sídlem v Singapuru, uspořádala a pořádá výměnu lékařů, což znamená výměnu metod a zkušeností, zabývá se problémy sociální hygieny, studuje hygienu venkova, nezapomíná na hygienu tropickou, umožňuje mezinárodní studium rozličných problémů čistě lékařských, posílá své odborné poradce do zemí, jež o to požádají — v posledních letech na př. do Číny — a je možno říci, že nic z teorie a praxe zdravotnictví neuniká její péči. Mám v rukou její poslední dokument — je to zpráva o činnosti podvýboru pro po-

tírání hluku v městech, zacházející do nejmenších podrobností.

Nezapomínejme na velmi dobré výsledky komise pro potírání opia — po prvé se podařilo uskutečnit mezinárodní konvenci o omezení výroby opia podle lékařských a průmyslových potřeb jednotlivých zemí a tato konvence se opravdu provádí, třeba s jistými mezerami — na konvenci pro potírání otroctví — je fakt, že se přičiněním Společnosti toto zlo velmi zmenšilo — na mezinárodní sdružení pro pomoc zemím postiženým přírodními kalamitami, na rozličná opatření, jimiž je ztěžováno zavlékání žen do veřejných domů v Asii a v Americe, a příznějme, že i ta komise pro intelektuální součinnost nepracovala zcela nadarmo. Pomohla uzavřít smlouvy o mezinárodní spolupráci vědeckých knihoven a museí, organizovala školství v Číně a pod jejím patronátem se konají ony občasně schůzky vynikajících kulturních hlav, věnovaných jednotlivým kulturním problémům doby — poslední se konala v těchto dnech v Paříži a je věnována osudu, který čeká literaturu v nejbližší době. Vedle osobních styků organizuje komise pro intelektuální součinnost také korespondenci předních intelektuálních osobností o daných tématech a několik svazků této korespondence, jež vyšly tiskem, jsou velmi cenným příspěvkem k studiu kultury naší doby.

Úspěchy politické.

Podali jsme zde ukázkou činnosti a úspěchů, ukázkou zcela neúplnou, ale přece imponující. Ano, namítnete, toto všechno je pěkné, ale Společnost národů nebyla zřízena k tomu, její vlastní úkol a smysl je jinde. O výměnu názorů spisovatelů by se mohla starat zcela dobře některá z těch četných a většinou zbytečných mezinárodních institucí, jimiž se to dnes hemží, hygienickou a sociálně pomocnou činnost by mohl konec konců vzít na sebe Červený kříž, dopravní otázky by se mohly svěřit mezinárodní poštovní unii, svolávat hospodářské konference, jejichž usnesení nikdo neposlouchá, není celkem nutno, rozličné jiné funkce by mohla plnit mezinárodní unie parlamentní atd. To naprosto není tak jisté, jak se zdá. O výměnu názorů spisovatelů by snad opravdu mohla pečovat instituce jiná, reforma kalendáře by snad skutečně spíše mohla zajímat nějakou organizaci vědeckou nebo — po své praktické stránce mezinárodní obchodní komoru — ale k jiným výkonům, jež jsme tu stručně vypočetli, bylo třeba veliké, autoritativní organizace rozpjaté po celém světě, požívající diplomatických privilegií, vybavené stálým a kompetentním sborem pracovních sil, disponující dostatečnými prostředky. Již dnes a ve svém velmi nedokonalém stavu je v některých věcech Společnost národů neocenitelná a nenahraditelná.

Nemá ostatně za sebou také jisté nepopěrné úspěchy na poli politickém? Poohlédněme se. Společnost národů vykonávala a vykonává dozor na správu mandátových území a anglická a francouzská vláda měly příležitost nejednou poznat, že to není jen dozor teoretický. Bdí nad dodržováním menšinových smluv. Nepřehlížeje jen k tomu, jak je ta péče nedokonalá, a mějme spíše na paměti, jak by se menšinám vedlo, kdyby oné péče vůbec nebylo. Jsou ostatně země, jež menšinovými smlouvami vázány nejsou — Německo, Itálie — nebo se z nich vyvlékly — Polsko — a všimněme si, jak se zachází s menšinami tam. Na těch příkladech vidíme, jak by se snad zacházelo jednou s menšinami všude, nebýt Společnosti národů.

Společnost rozřešila mnoho těžkých mezinárodních otázek — spor o Alandské ostrovy mezi Švédskem a Finskem, spor o Mosul mezi Anglií jako mandátovou mocností a Tureckem, spor o Javorinu mezi Československem a Polskem, spor o hranice mezi Německem a Polskem v Horním Slezsku atd. Mezinárodní dvůr v Haagu projevil v nejednom případě vzácnou nezávislost a dovedl rozhodnout ve prospěch slabšího proti silnějšímu — tak dlouhý spor o tak zvané svobodné celní pásmo ženevské prohrála Francie proti Švýcarsku a podobně prohrála Francie spor s Tureckem v případě lodi Lotus. Nelze říci, jak by se byl mohl v klidu konat plebiscit v sárském území bez Společnosti národů. To jsou vesměs fakta viditelná, ale je mnoho případů, kde zakročení Společnosti, třeba diskretní a neviditelné, mělo nicméně účinek.

Společnost národů zabránila jedné válce.

Konečně je jeden případ, kdy Společnost národů podala přímý vzor, jak by jednat mohla i na svém poli nejvlastnějším, to jest v ochraně míru a bezpečnosti, jak jí ukládá vstupní odstavec jejího paktu. Je to známý konflikt mezi Bulharskem a Řeckem, a stojí za to, abychom se naň podívali trochu zblízka. Dne 22. října 1925 došlo k pohraničnímu incidentu — řecké oddíly překročily bulharské hranice, byli mrtví a ranění. Válka mezi oběma státy se zdá neodvratná. Den poté apeluje bulharská vláda na sekretáře Společnosti, dovolávajíc se 11. článku paktu, jenž dává Společnosti právo zakročit ve všech případech, „jež by mohly mít škodlivý vliv na mezinárodní vztahy a ohrozit tak mír nebo dobrý poměr mezi národy, na němž mír závisí“. Sekretář předkládá okamžitě tento apel úřadujícímu předsedovi Rady — tím byl tehdy Briand — a ten stejně okamžitě posílá vládám obou zemí depeši, v níž jim oznamuje, že je Rada svolána k mimořádné schůzi, připomíná jim, že jako členové Společnosti se slavnostně zavázaly nevyřizovat své spory válkou, a vyzývá je, aby, pokud nebude jejich spor před Radou vyřízen, nepodnikaly nových vojenských operací a stáhly svá vojska na místo, kde byla před incidentem.

Rada se sejde o dva dny později, schválí Briandovu iniciativu, uloží oběma vládám lhůtu šedesáti hodin, do které mají stáhnout vojska za své hranice a jakékoli nepřátelství má být zastaveno pod hrozbou „přísných sankcí“. Rada ukládá francouzské, anglické a italské vládě, aby poslaly na místo činu své nejbližší vojenské zástupce, kteří by jí podali zprávu o tom, že jejich rozkazů bylo uposlechnuto. Velmi brzy hlásí vyslaní vojenští atašé, že vše je v pořádku. Zarazivši takto v zárodku nebezpečí války, věnuje se Rada politické likvidaci toho případu. Pošle na místo vyšetřovací komisi, ta za tři neděle zjistila, kdo je vinník, navrhla, jaká odškodnění mají být dána obětem řeckého vpádu nebo jejich pozůstalým. Rada schválila, Řecko zaplatilo, případ byl klasicky vyřízen. Tak klasicky, že podle zkušeností takto získaných a rozvinutých dále prací zvláštní komise bylo vypracováno jakési „vademezum“ o tom, co by mohla Rada podniknout, kdyby zase byl mír někde ohrožen. A Briand, jehož rozhodnosti a diplomatickému umu děkovala Společnost národů nejvíce za to, že takto složila svou zkoušku státníkovu, nejednou později ve svých řečech

před francouzským parlamentem, bráně Společnost proti skeptikům, ukazoval na tomto případě, co může Společnost podniknout pro mír světa.

N e ú s p ě c h y.

Ale tento klasický příklad zůstal ojedinělý. Ani před ním, ani po něm nedovedla Společnost jednat stejně rozhodně. Omezila se na platonické protesty, když generál Želigowski vpadl do Vilna, přenechala konferenci velvyslanců, aby vyřídila konflikt mezi Itálií a Řeckem roku 1923, spokojujíc se vedlejší úlohou v likvidaci tohoto těžkého případu, nenašla dost energie, když Japonsko vpadlo do Mandžurie, a opět si vyhradila jen platonickou satisfakci neuznání změněného stavu věcí po ústupu Číny z území Japonskem obsazeného, byla příliš zdráhavá ve válce mezi Bolivií a Paraguay, nedovedla se vzchopit k rozhodnému činu po vpádu Itálie do Habeše, váhala příliš s vyhlášením sankcí a nesáhla vůbec k těm z nich, jež mohly Itálii přinutit k ústupu, a cítí se tak slabá po oné porážce, že ve válce, jež se nyní vede ve Španělsku, ani se neodvažuje zakročovat, a je šťastna, že londýnský ne-intervenční výbor vzal na sebe pravomoc, jež náleží podle paktu jí.

Tato řada nezdarů je dovršena eklatantním nezdařením odzbrojovací konference. Jak jsme dnes daleko jakéhokoli ponětí ne snad odzbrojení, ale aspoň pouhé stabilisace nynějšího stavu zbrojení, a jak se zdálo odzbrojení snadné, když se Společnost ujímala svého díla! Činíc tak, plnila jen povinnost, kterou jí ukládal 8. článek paktu. A přece nelze říci, že by Společnost sama byla něco zameškala v této otázce. Ještě než se sešlo první zasedání Společnosti, v květnu 1920, jmenuje Rada „stálou poradní komisi pro otázky vojenské, námořní a letecké“, jež měla studovat otázku odzbrojení se stanoviska vojensky odborného. První zasedání se usnáší, aby byla zřízena u sekretariátu zvláštní sekce odzbrojovací, a aby byla jmenována smíšená komise, jež by „připravovala odzbrojení po stránce politické, hospodářské, sociální, historické a zeměpisné“. Zasedání následující ukládá Radě, aby provedla anketu států o tom, co považují za podmínky své bezpečnosti a jaké síly politické a vojenské považují za nutné pro svou bezpečnost.

N e z d a r s n a h o o d z b r o j e n í.

Roku 1922 přijímá zasedání známou resoluci XIV, obsahující některá zásadní hesla, jimiž se Společnost míní řídit v praktickém provedení článku 8. Odzbrojovací plán může být jen generální. Za daného stavu věcí nemůže většina vlád vzít na sebe odpovědnost za odzbrojení, nedostane-li výměnou záruku bezpečnosti pro svou zemi. Takovou zárukou může být defensivní smlouva, přístupná všem, jež by zavazovala účastněné státy jít ihned na pomoc státu napadenému. Na tomto základě je vypracován plán smlouvy o vzájemné pomoci, jímž se zabývá zasedání r. 1923. V prvním článku se praví: „Smluvní strany prohlašují, že útočná válka je mezinárodní zločin, a slavnostně se zavazují, že se tím zločinem neproviní“... Plán je s rozličnými změnami také přijat. Klade větší důraz na vzájemnou pomoc než na odzbrojení, nicméně i na ně je pamatováno a smlouva stipuluje výslovně, že vzájemnou pomoc mohou očekávat jen státy, které sníží své zbrojení. Návrh byl postoupen vládám k vyjádření. Ne-

příznivý úsudek dělnické vlády, jež se mezitím dostala v Anglii k moci, učinil mu konec. Roku 1924 přichází do Ženevy jak z Londýna, tak z Paříže nová garnitura státníků — z Londýna MacDonald a Henderson, z Paříže Briand, Herriot a Paul-Boncour. Jejich vzájemná dobrá vůle a vlivná zprostředkující práce Benešova a Politisova dosahují toho, že na místo pochovaného paktu vzájemné pomoci přijímá toto zasedání — jemuž dějiny Společnosti přidávají epitheton „veliké“ — slavný ženevský protokol, kde je vyřčena vzájemná závislost tří pojmů — arbitráže, bezpečnosti a odzbrojení, a v němž se Společnost přiblížila na prst blízko svému ideálu. Pomoc napadenému státu měla být takřka automatická, útočnickem pak byl stát, jež odepře arbitráž, nabídnutou Radou. Státy, jež přijmou protokol, se tím zavazují účastnit se odzbrojovací konference, jež se sejde 15. června 1925.

Nesešla se, neboť sešlo s protokolu. Opět nastala změna ve vnitřní politice anglické, a jako MacDonald potopil pakt o vzájemné pomoci, tak konservativní vláda potopila protokol. Roku 1925 se uskutečňuje Locarno jako dílčí smlouva uzavřená „v duchu protokolu“ a vyslovuje se naděje, že podle tohoto vzoru budou uskutečňovány regionální smlouvy jiné, až bude Evropa pokryta sítí těchto smluv, což umožní odzbrojení. A zasedání toho roku vyzvalo Radu, aby jmenovala přípravnou komisi pro odzbrojovací konferenci. Rok nato vstoupilo do Společnosti Německo, jež počalo Společnost netrpělivě popohánět. Jsou jmenovány rozličné odborné komise, jež studují problém odzbrojení do všech podrobností a se všech stran. Studuje se tak důkladně, že se ona odzbrojovací konference schází až v únoru 1932, za úplně změněné situace politické, hospodářské, psychologické. Hospodářská krize je skoro na vrcholu, státy se uzavírají do sebe a nedůvěřují si, některé vidí dokonce ve zbrojení jeden způsob, jak odpomáhat nezaměstnanosti. V Německu se blíží Hitler k moci a pan Brüning přichází do Ženevy s imperativním mandátem: Gleichberechtigung ve zbrojení nebo v odzbrojení hned a bez podmínek. A ve Francii vládne klika Tardieu-Laval, jistě nejméně schopná vzbudit mezinárodní důvěru a vyvolat zápal pro odzbrojení. Ostatně kdo má chuť odzbrojit, když neví, jak to dopadne v Německu? Konference se tedy po několika nedělich generální debaty rozdělí na spoustu komisí a podkomisí, jež všechny vlekou věci na dlouhé lokte. Zatím v Německu padl demokratický režim a tím bylo po konferenci, třebaže formálně trvá doposud, neboť nebyla rozpuštěna. Mluvit o odzbrojení dnes, kdy celý svět zbrojí jako o závod, byla by ironie.

B y l a t o m a r n á p r á c e ?

Zůstalo něco z těch sedmnácti let práce a studia? Zůstalo ovšem především mnoho papíru. Látka je dnes tak komplikovaná, že Společnost vydala celou „synoptickou studii“, aby se lidé vůbec mohli vyznat v elaborátech nesčetných studijních a technických výborů, připravujících odzbrojení. Ale buďme spravedliví, zůstalo něco více. Zůstalo také to, že nikdy doposud nebyl problém odzbrojení propracován tak důkladně, jako nyní. To už není sentimentální téma řečnické, nýbrž politicko-technická otázka, rozebraná do všech detailů. Problém „válečného potenciálu“ byl po prvé řešen v těchto přípravných pracích, definice útočnicka je dnes mnohem přesnější než kdy dříve. Politis má prav-

du, považuje-li za hlavní zásluhu celé té práce, že „otázka limitace a redukce zbrojení uzrála nyní ve svědomí národů a vlád“. Za příznivější situace bude možno prostě spustit mechanismus, který odzbrojovací konference a její přípravné orgány daly Společnosti národů k dispozici. Zbývá nám ještě studovat, v čem jsou hlavní příčiny, proč Společnost ve svém hlavním poslání selhala, vytvořivši nástroj, ale nemajíc sil užívat ho, a kde by bylo možno hledat cestu k nápravě.

Stultus:

Sovětská předvolební bilance

Uctivě ohnutý tajemník, nesoucí akta hodnostáři, rozvalenému na židli, praví: „Ačkoli jste můj šéf, Pavle Štěpanoviči, jsem přece jen nucen říci vám pravdu do očí: při tajném hlasování budu volit vás.“

Tento obrázek ze sovětského večerníku, je kvintesencí nynější nálady, panující v SSSR. Časy, kdy straník, stranický aktivista, odpovědný vládní činitel byli v sovětském Rusku nedotknutelní, jsou dávno pryč. Jen co je pravda — politické události v západní Evropě a řada bouřlivých politických procesů a trestů smrti v samotném SSSR odvrátily skoro pozornost veřejnosti od neméně důležitých fakt, která vytvořil život v této zemi za poslední politické období. A přece jsou pro její vnitřní život velmi důležité a nemají se zanedbávat. Zrevidujme je! K tomu je zapotřebí přehledu událostí, počínajíc asi únorem nynějšího roku. To, co uvidíme, lze nazvat generální zkouškou k velkému představení prvních voleb.

Slova jako „demokratický centralismus“, „vnitrostranická demokracie“ se hemží v sovětském životě a na titulních stránkách novin. Čištěny, revidovány a volány k odpovědnosti jsou během tohoto posledního půl roku všechny složky státního života: strana, komsomol, armáda, odborová sdružení i soud. I když se provádí způsobem někdy nezvyklým, zasluhuje si toto počínání pozornosti. Konec konců i poslední veliká odhalení a velezrádné procesy lze počítati k této svérázné přípravě k volbám. Začneme přehledem změn ve straně.

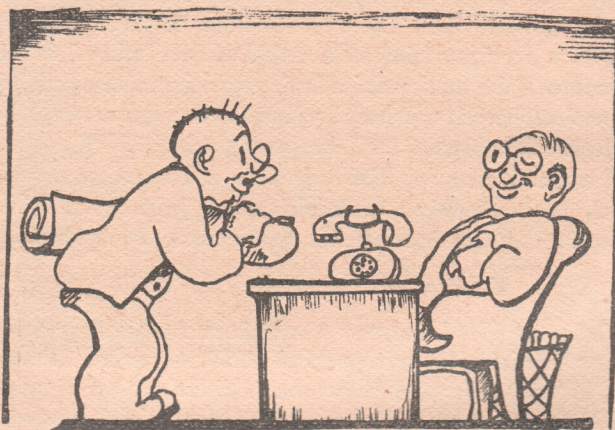
Strana už nesmí zatýkat.

Máme několik důležitých dokumentů: projev Ždanova v plenu strany (11. března) o přípravě stranických organizací k volbám do Vrchní rady SSSR, řeč Stalina při stejné příležitosti, která způsobila takovou pozornost, resoluce o změně prací stranických orgánů, vyvolaná řečí Ždanova, veřejný dopis Ústředního výboru strany o způsobu, jímž se budou provádět volby stranických orgánů (nejsou veřejné), a konečně, programový článek sovětského předsedy vlády Molotova, uveřejněný 21. dubna. Tato prohlášení a rozhodnutí objasňují, co se zatím v zemi dělo.

Projev Ždanova směřoval proti chybám, které se vyskytují při práci strany. Mají být napraveny potřením kooptace, neslučitelné s novým volebním systémem, pečlivým dodržováním volebního řádu místo oné komedie volebnosti, která se dosud vyskytovala, omezením dosud tak bezmezné moci stranické organizace. Nikoli náhodou uváděl Ždanov anekdotický příklad bezpráví, k němuž došlo ve venkovském sovcu. Citoval zápis o jeho schůzi, který zněl: „Vyslechli: referát Salirova o jeho působnosti. Usnesli se: Salirova zatknout.“ A Ždanov se dotazuje, zda může strana zatknout svého člena, aniž má k tomu právní podklad. Zásady, které plenum výboru strany v souvislosti s referátem Ždanovovým usneslo, nejsou novinkou, ale mají pouze zdůraznit ještě jednou její

vůli. Tak na př. ačkoliv se již mnohokrát upozorňovalo, že místo dřívějších seznamů, podle nichž se veřejně provádělo hlasování při volbách do sovětu, mají nastoupit tajné osobní kandidátky za volební okresy, zdůrazňuje se to tu ještě jednou. Neméně důkladně se připomíná nutnost odstranění jiné sovětské bolesti: fingování obecných schůzí občanstva schůzemi výborovými, při nichž několik lidí rozhodovalo za všechny. Heslo dne je — volebnost, a to od nejnižších orgánů země až po nejvyšší. Žádné švindlování. Ždanov uváděl číslíce, z nichž vysvítá, že v některých částech země procento kooptovaných členů nižších administracních buněk (hlavně okresních a městských výborů) činí až 30%.

O přisnlosti, s níž mluvil v plenu strany Stalin, víme. Bičoval nedostatečnou výkonnost stranických orgánů. Jeho slova byla pak nesčíslněkrát opakována ve všech veřejných projevech a článcích. Pravil: „Kdybychom mohli, kdybychom dovedli připravit naše stranické kádry ze zdola až nahoru ideologicky a zocelit je politicky tak, aby se mohly svobodně

„Ačkoliv jste můj šéf, Pavle Štěpanoviči, jsem přece jen nucen říci vám pravdu do očí: při tajném hlasování budu volit vás.“

(Kresba z „Večerní Moskvy“.)

orientovat ve vnitřní a mezinárodní situaci, kdybychom mohli z nich vytvořit úplně zralé lenince, marxisty, schopné řešit bez vážných přehmatů otázky při řízení země, rozřešili bychom devět desetin všech našich úkolů.“

Nic jiného, v podstatě, neříká programový článek Molotovův. Dá se celý shrnout do těchto bodů: politická výchova kádřů, (které zatím nejsou vždy s to vésti jiné pro vlastní nedostatečnou průpravu), schopnost „bolševicky“ vybrat dobré a výkonné pracovníky, na něž je možno se spolehnout, a, konečně, boj s největším sovětským zlem — byrokratickým vedením, jak v hospodářském, tak ve veřejném životě země.

Malý vladař.

Neboť ne nadarmo vtouká se lidem do hlavy stále a stále, že úplatkářství, protekcionářství jsou zlem a škůdcovstvím. Ne nadarmo se stále píše a mluví o malých, všemohoucích vladařích, kteří dosud zasedají v továrnách, úřadech a stranických organizacích. Na pohled jsou často roztomilí, takoví, jak je vtipně popsali dobří sovětské feuilletonisté bratři Turové, zpodobivše je v osobě jakéhosi hospodářského velikána Charitona Borisoviče. Zařídil si nádhernou svou úřední pracovnu. Budoval laskavě svým podřízeným vily. Pořádal pro úřednictvo nádherné bankety, při nichž jacísi potulní básníci přednášeli ódy na jeho počest. A konec: „Když ho zabásli, bylo mnoho lidí upřímně překvapeno: Takový půvabný dobrák. Proč mu to jen udělali?“ — A „Pravda“ opakuje:

„Úplatkářství je hnusným, nechutným dědictvím minulosti.“ V řeči Stalinově, byla vyhrůžka, že místo činitelů špatné konajících povinnosti mohou přijít čerství, dosud neznámí lidé. A také přicházejí. Provádí se to někdy hlučně, jako v případě posledních procesů, někdy podivuhodně diskretně, jako když v březnu byl odstraňován na Ukrajině všemohoucí Postyšev.

Koncem května byla vykonána první velká zkouška: volby ve straně. „Pravda“ z 13. května vyslovovala nad jejich výsledky celkové uspokojení. Poznamenávala, že většina bývalých stranických pracovníků, zvláště ve velkých průmyslových podnicích, byla opět zvolena, což dle jejího mínění svědčí o kvalitě jejich práce. Chválila se též volební aktivita straníků, péče, s níž každou kandidátku prozkoumali. Ale táž „Pravda“ (23. května) přináší materiál i o neuspokojivých ukázkách voleb. Tak v kurské organizaci z 1.289 místních organizací byla uznána za neuspokojivou práce 913 stranických výborů a organizací, (70.8% celku), v kijevské stihl stejný osud 54% atd. Také přišlo do stranických výborů mnoho nových lidí. Tak v baškirském 55%, v kijevském 57.2%, v černigovském 66% atd. Dokonce takové ústřední organizace, jako moskevská a leningradská značně se změnily. Po prvé zvolených tajemníků výborů nebo orgánů strany bylo v Moskevské oblasti 23.9%, v Leningradské 21.7%, což také není málo. Změny na SSSR jsou to značné. Čteme v těch dnech často referáty o výsledcích voleb jednotlivých výborů, nadepsané „Práce byla uznána za naprosto neuspokojivou“.

Kde vzít světla na vsi?

Vedle zrevidování strany věnovala se současně veliká pozornost i práci výkonných orgánů SSSR — sovětů. „Pravda“ (31. března) píše: „Může se snad říci, že sověty již pracují podle nové Ústavy? Rozhodně ne. Máme ještě mnoho do nebe volajících porušení sovětské demokracie a socialistické zákonitosti.“ A noviny uvádějí, že na př. na Ukrajině (i tu nejvíce postižené) zbylo 1. ledna 1937 z celkového počtu předsedů okresních výborů, zvolených při volbě do sovětů, pouze 48.9%. Uváděné příčiny jsou rozmanité: nesevědomitost, neschopnost k práci pro nevdělanost, nedbalost, nebo nedostatek zkušeností a organizačních schopností. Nedostatek dobrých pracovníků jsou nejvíce postiženy nejnižší buňky výkonné moci — selské rady, jimž se nedostává předsedů, či podle našeho — starostů. Do nejvyšší rady (sovětu) se bezpochyby najde dosti lidí. Co však tam dole? Člověk musí rozumět technicky selským pracím, dobře organisovat, nebýtí analfabetou (ale když jím není, touží hned odejítí výš), nadto se považuje politická gramotnost a spolehlivost. Kde vzít ta selská světla? Je to starost, kterou dle našeho názoru, má nejen SSSR. „Pravda“ upozorňuje: „Selské školy, nemocnice, porodnice, kluby, čítárny, cesty, hle, na čem se bude ověřovat kvalita vedení selské rady.“ Má úplnou pravdu. SSSR je přes značný rozvoj průmyslu zemí dosud převážně agrární. Na sovětském venkově bydlí dosud přes 120 milionů lidí. O ně tu jde a má být patřičně postaráno. Selských rad v zemi je přes 63.000. Před nimi je obrovská práce. Stejný počet dobrých předsedů těch rad má být vychován a zvolen. Aby byla ulehčena jejich práce, která patrně byla nad jejich síly a snad i znalosti, byly selské rady od prvního ledna letošního roku zproštěny starostí o finančně-daňové věci, které převzaly patřičné finanční úřady země. Selským radám zbývá stále tisíc úkolů. A ne nadarmo tvrdí sovětský tisk neustále, že základní změna má spočívat hlavně v kontrole sovětů „ze zdola nahoru“. „Izvěstija“ uváděla jednou zajímavou statistiku, týkající se venkovských rad jen jedné oblasti. Tedy v této oblasti celkem se vyměnilo 1.448 předsedů tamních kolchozů.

Z toho:

zabaveno místa pro zneužití moci	315
odešlo pro nemoc	125
odešlo dobrovolně	195
nestačilo na práci	334
odešlo se učit	37
odstraněno při volbách samotnými kolchozníky	128
odešlo do jiných kolchozů	6
ostatní příčiny	308

Bohužel noviny neudávají nic bližšího ani o „ostatních příčinách“, ani o jiných statistických údajích dané oblasti. Nazývají však tuto statistiku hanebnou a nezasluhující si komentáře.

Velká přísnost se projevuje však nejen vůči samotným selským výkonným orgánům. Chyby se odhalují i v ústředí. Malá ukázka z referátu o zasedání plena moskevské rady, z konce letošního roku. Člen rady Gajdanov uváděl na příklade stavby velké nemocnice, jaké nedostatky má vedení rady. Stavba neuspokojuje. Městská rada toho nedbá. „Být přijat od vedoucích pracovníků presidia moskevské rady je nesmírně těžko.“ Gajdanov líčí rozmluvu s jedním z těchto všemohoucích:

„Setkali jsme se při zasedání VCIKu. Přistoupil ke mně, poplácal mne po rameni a zeptal se:

— Jak se vám žije? — Špatně, odpověděl jsem. — Co nemocnice? — Ještě hůř. Nebylo by špatné, soudruhu, promluvit o tom konkrétně. — Zajděte ke mně. Rekněte tajemníkovi, že jsem rozkázal, aby vás pustili.“

Ale dveře všemohoucího se zas uzavřely a Gajdanov k němu puštěn nebyl.

Nafoukaný komsomolec.

Tak vypadá v celku kritika a revise administrativy místní, vykonaná za poslední měsíce. Přichází na pořad i komsomol. Heslo dne tu celkem je: strana vede, komsomol jí pomáhá. Ale komsomolec vědomý svého důležitého úkolu, věcný, skromný, pracovitý. On to má být hlavně, který má jít na venkov a propagovat, a k němu se obrací jeho list „Komsomolská Pravda“ úvodníkem, nadepsaným: „Mladí delegáti, upevňujte práci selských rad.“ Neboť komsomolec na venkově není jen reprezentantem mladé vládní generace, nýbrž má být reprezentantem selské inteligence. Komsomolců, členů selských rad je dle údajů sovětského tisku v celé zemi přes 150 tisíc. Předsedů přes 5.000. Komsomol se reviduje jako rezerva, která dodává samosprávě země mladé síly. Za prvních 15 let existence dodal komsomol komunistické straně asi 890 tisíc mladých lidí. Ano, ale ty mladé síly mají, jak se stále podotýká, za něco stát. Proto se komunistická mládež tak přísně kritizuje.

Především se jí připomíná jedna dosti obecná pravda, že totiž „mladý byrokrat není o nic půvabnější než starý byrokrat“, jak to napsal do „Komsomolské Pravdy“ Jaroslavský. Komsomol má být zrovna tak demokratický ve svém nitru jako strana, starat se o potřeby většiny, sledovat a pečlivě plnit stanovy. Heslo je: „uvítejte volby zcela novým způsobem“. Co však vycítají „dospělí“ mládeži? Především, že je nafoukaná a že se považuje za něco lepšího, než jsou ostatní. Takoví mladí lidé přestávají se pak starat o zájmy a potřeby svého okolí. Štěnata, říká jim strana, co to děláte? Co umíte, co dokážete, že jste tak bohorovní? Nebyli jste ani v občanské válce, natož v předrevolučním podzemí. Co víte o skutečných těžkostech života a skutečné práci?

Na stranických schůzích se v poslední době také hodně komsomolu vytykalo, že nežije životem ostatní mládeže země. A jaké nepřijemné ukázky ve vnitřním životě organizace! Za

loňský rok, jak uváděla „Pravda“, bylo z komsomolu vyloučeno 80 tisíc členů, z nichž asi 30 tisíc pro „porušení svazových závazků“. Ale vedení uznává, že i komunistická strana komsomol zanedbávala a že vina není jen na něm samotném.

Obrázek ze schůze vysokoškolského komsomolu. Jeden z účastníků povstává při debatě a táže se, co vlastně má komsomolec s těmihle volbami dělat? A formuluje svůj názor: „Komsomolci musí vysvětlovat stařečkům a stařenkám, proč nemají hlasovat pro popa. Ale u nás podle ústavy popů není a nemůže být. Co pak tedy my, studenti, při volbách máme dělat?“ Tato naivní otázka, po tom, co si strana dala tolik práce s vysvětlováním, jaká má být komsomolská volební činnost, vzbuzuje ve straně nespokojenost a rozmrzelý úžas. Spíte, soudruzi? A vysvětlování se začíná znovu. Opakuje se, že komsomolec při volební schůzi má s „nebojácnou pevností odhalovat a porážet nepřítele lidu, upevňovat svůj vliv na mládež.“ Pozoruhodné je též množství článků v stranickém a komsomolském tisku, věnované špionáži a jejímu potírání. Jsou to vesměs vzdělávací historky z dějin mezinárodní a místní špionáže a kontrašpionáže, nebo poučné příhody o tom, jak mladý muž a bolševik se dostal do léčky, nastražené krásnou, ale proradnou třídní nepřítelkyní.

Volby jsou novinka.

Jaký smysl má tato stranická a komsomolská generálka, předcházející obecným volbám? Nepočítá-li se první a hlavní její příčina, již je snaha zrevidovat a vyčistit stranické organizace, než nadejde důležitá pro zemi chvíle, zbývá příčina druhá, neméně důležitá: seznámit lidi s novým a nezvyklým systémem voleb, s jejich technikou. Strana a komsomol ve svém gros nevědí o tom celkem mnohem více než ostatní občanstvo, a odkud by také věděli? Jsou tedy zaučování. Všechna ta stranická nařízení a rozhodnutí z posledních měsíců nejsou v podstatě než malou příručkou k volbám. Čemu na příklad učí otevřený dopis ústředního výboru, který je přímo věnován holé technice volby stranických orgánů? Hle jedenáctý jeho bod: „Po hlasování otvírá sčítací komise volební schránky a neopouštějíc budovu, v níž se schůze konala, sčítá výsledky hlasování“ . . . atd. Takových prostých instrukcí je věru zapotřebí. „Pravidla“ velké volební hry, tak intimně známé zemím s vžitým parlamentním systémem, se tu často hrubě a neznale porušují. Kuriosní případ uvádí „Komsomolská Pravda“. Tajemník jednoho venkovského oblastního výboru komsomolu provedl volbu jedné komsomolské organizace „na zkoušku“. Domníval se patrně, že volby se mohou zkoušet jako balet a že si ti mládenci na ně musí zvyknout. Na jeho omluvu pak řekl tajemník místního komsomolu, že tento volební režisér nemá na tom velké viny: „Účastní se po prvé v životě voleb s tajným hlasováním.“

Po provedení voleb stěžovaly si ústřední listy na nedbalé porušování zásady tajnosti. Místo do uzavřených schránek byly často sbírány do klobouků, pytlů. Někteří poslanci na okresní sjezdy komsomolu byli z neznámých důvodů voleni veřejně.

Vidouce takové nepřístupné věci, porušující „stranickou demokracii“, dospěla odpovědná místa k názoru, že mají věnovat více péče voliči. Listy tisknou články, vysvětlující velmi populárně systém volebního řádu. „Komsomolská Pravda“ shledala dokonce, že je vhodné zřídit zvláštní rubriku, odpovídající občas na otázky občanů o volbách. Zde je několik takových dotazů: Jak se mají účastnit voleb negramotní komsomolci? Odpověď: Nejlépe ať se obrátí na soudruha, jemuž nejvíce důvěřují. — Otázka: Může se člověk radit s kamarádem během tajného hlasování? Odpověď kladná. — Otázka: Dojde-li při práci sčítací komise k nedorozumění, nebo jed-

nala-li nesprávně, může pak vejít do pokoje, kde se nachází tajemník nebo zástupce okresního výboru komsomolu? (Jedná se tu o volby komsomolské.) Odpověď záporná.

Režim se stará o ženy.

Počítá se také s vlivem žen. Nejen, že asi budou tvořit značné procento voličů, ale mohou mít vliv i na své okolí. V tomto směru se dělá předvolební nálada velmi pečlivě. Komsomolu za jeho jarní revise bylo přikázáno, aby svolal zase sjezdy ženské mládeže. Podobné sjezdy, konané loni, ukázaly tak úžasný a překvapující lidský materiál a tak přispěly k poznání života země, zvláště v národnostních republikách a menšinových zapadlých krajích, že jejich opětné svolání je s hlediska volební politiky velmi moudré. Žena může toho povědět hromadu a také že poví. Starosti a potřeby vsi, škol, aulu, a jak se ještě to jmenuje v řečích národů SSSR,

Arie Lenského
z Evžena Oněgina:

„Co mi chystá ztřešší den?“

(Kresba
z „Komsomolské
Pravdy“.)

objeví se na těchto sjezdech jako na dlani. Revise nálad by to rozhodně byla. Jiná věc je, zda se bude moci tak hned od pomoci nedostatků, na které se tu upozorní.

A běží také o největší starosti ženy, neboť i když léta a střílí, staví domy, zasedá v státních radách a pracuje v továrně, má především starost o zdravé potomstvo. Byla v této snaze vládou všemožně podporována, obzvláště po uveřejnění loňského zákona proti umělému přerušování těhotenství. Od této doby uplynul letos v červenci zrovna rok. Populační význam tohoto vládního nařízení zavazuje zajisté také k větší péči o matku a dítě, neboť co s populací, není-li o ni řádně postaráno? Beztak obrovská plodnost země od loňska mohutně vzrostla a zdá se, že ústavy, které mají jí pomáhat, nestačí. Proto také se vláda snaží nyní před volbami otázku rozřešit aspoň hnutím pro jejich rozšíření a zlepšení. Péče o mladou matku je jiným ženským předvolebním heslem. Vskutku vypadá situace nepříliš uspokojivě. V samotné Moskvě mělo být od loňského roku vystavěno 40 nových dětských jeslí. K prvnímu lednu letošního roku byly hotovy jen čtyři z nich. Totéž více méně se děje s porodnicemi. Tajemnice komsomolu Vasiljeva v článku, věnovaném tomuto problému, volá proto, aby moskevská rada se zbavila byrokratů, „kteří nechtějí plnit rozhodnutí vlády“. Konečně, jak říká, když se vchází do nového životního období, nemá být

zanedbaná morálna stránka vzťahů medzi mužmi a ženami. „Zločinný, chámský poměr k ženě-matce odporuje, je cizí naši morálce, dávající ženě-matce právo na péči a úctu“. Taková provolání nejsou v SSSR ničím novým, ale když se už proti tomuto zlu má něco udělat, pak se to má dělat nyní, protože jakýpak „nový život“ potom země bude mít?

Poslední krok k volbám byl učiněn, když devátého července odhlasovala vláda (Ústřední výkonný výbor SSSR) volební zákon, poslední tečku po celoročních přípravách a debatách o volbách. Tento „Řád o volbách do nejvyšší rady SSSR“ uzavřel předvolební kruh a byl odměněn patričními ovacemi obyvatelstva. Volby se konečně blíží.

Celé popsané předvolební dění se dělo na pozadí jiných událostí, kterých si svět mnohem více všiml. Několik hodnostářů ze všech oborů vládní moci bylo odstřeleno, mnoho jich upadlo a stále ještě upadá v nemilost. Byla vyhlášena velká půjčka na obranu státu, mohutně propagována a prováděna. Několik odvážných lidí doletělo na severní pól a pár se přehouplo přes něj v letu z Moskvy do Ameriky. Proti chůdné a vzrušující události. Země, která dokázala připravit a provést tak skvěle takový skutečně „historický“ let, stále ještě zápasí s nedbalostí a byrokracií, s nemožností připravit včas vaničky pro rodící se děti a s těžkostmi ve výrobě nějakého obyčejného špendlíku. Rok opravovala a trestala a jistě že těžce a úporně zápasila a čistila svou výkonnou moc, i když má tato činnost někdy jiné pozadí a příčiny, než na jaké se poukazuje. Nyní se rozhodla, že je hotova. Dočkáme se brzy prvních sovětských tajných, rovných a všeobecných voleb, a uvidíme, zda stály ty přípravy za to.

do ba a lid é

Occidentalis:

Cemu se učí děti v Německu

Školní učebnice je zbraň.

Je něco tragického v tom, že výchovu mladých lidí neřídí ideologie nikde na světě tak soustavně, jako v diktaturách. Je to vidět zejména v Německu. Výmarská republika se nesnažila mladé generaci přiblížit ideály humanitní. Proto tak snadno mládež přešla k opačným politickým principům. Dnes, pod Hitlerovou diktaturou, se pracuje ve školách docela jinak. Všechno je řízeno vojenským duchem, jenž se stal ideálem.

Jak vypadá tento vojenský duch, poznáme nejlépe, všimneme-li si, které myšlenky se mládeži vštěpují v školních učebnicích. Německá mládež představuje zčásti osud Evropy a zčásti i osud nás, jejichž budoucnost je, ať to už chceme nebo nikoliv, do určité míry závislá na tom, co se děje v sousední říši.

Nacionální socialismus se staral o co možná největší vliv na mládež už od svých počátků. Dočteme se o tom už v knize „Mein Kampf“ od Adolfa Hitlera, kde se říká:

„Chceme opět zbraně. Pak ovšem je třeba, aby, počínajíc slabikářem každé divadlo a každé kino, každý sloup s plakáty a každá stěna byly postaveny do služby tohoto jediného velkého poslání, až úzkostlivá modlitba našeho dnešního vlastence „osvobod nás, Pane“ se v mozku i nejmenšího chlapce promění ve žhavou prosbu: „Ať nějaký mocný Bůh žehná našim zbraním. Buď tak spravedliv jako jsi jim vždycky byl a rozhodni nyní, zda si zasloužíme nyní tuto svobodu. Pane, žehnej našemu boji“.

To se skutečně splnilo a počínajíc slabikářem, plní každá německá učebnice toto poslání.

Nacistický slabikář.

V červenci 1935 věnoval časopis svazu nacionálně-socialistických učitelů „Die deutsche Schule“ zvláštní číslo branné výchově. Dalo se očekávat, že tato otázka bude probrána od základu. Proto se tady také dovidáme, že výchova k vojenské službě musí být nejvyšším principem při školní výchově vůbec. Cenu má pouze to, co dělá z mladého Němce dobrého vojáka, všechno ostatní musí být zavrženo. Učitel má povinnost, jak se tu praví, zkoumat všechno, co škola žákům přináší s hlediska vojenské výchovy, a jeho povinností je žáky na vojenský význam každé učební látky zvláště upozornit. Jeden z autorů, ředitel vysoké školy dr. Ziegler, konstatuje stejně, že výchova k vojenské službě musí být „jádem veškeré výchovy vůbec“.

Začíná se tedy u nejmenších. Podívejme se do německého slabikáře. Jmenuje se poeticky „Děti od Rýna“ a je určen pro šestileté děti. Podtitul knihy je stejně poetický: „Malá čítanka pro malé lidi a mnoho obrazů“.

Podíváme-li se na tuto dětskou učebnici zblízka, vidíme, že hned na titulním obrázku je skupina vojensky vyzbrojených mladých chlapců na pochodu. A hned po několika stránkách najdeme básničku, které se v šestiletí mají učit nazpaměť. Citujeme ji v originále, jako všechna ostatní místa z této učebnice, abychom neskrešlili jejich ráz, a spoléháme se na to, že tyto citáty budou našim čtenářům snadno srozumitelné:

„Hört, wir trommeln, bumm, bumm, bumm,
hört, wir blasen: Tä-te rä te tä.
Nun das Lager räumen.
Wir marschieren zu den Bäumen.
Hei, die Übung wird gefallen,
öfter muß das Horn noch schallen,
hell die Äuglein, marsch im Schritt.
Ätsch, Ihr Kleinen, kommt Ihr mit?“

Vidíme z toho, jak radost z vojny, z vojákování se vštěpuje dětem do mysli už v nejmladších letech. Vidíme to ostatně i v ostatním obsahu slabikáře: jsou tu hry na válku, které jsou tak dalece podobny skutečnosti, že se v nich už odnášejí také ranění pomocí zvláštních samaritánů, pohřbívají mrtví. Dětská hra přestala být bezúčelnou.

Jak se nacistické děti učí počítat.

Nestačí ovšem vnést vojenský účel do hodin čtení a psaní, je třeba pro vojenskou výchovu využít i počtů. Německá učebnice počtů, kterou roku 1936 vydal A. Dorner, uspokojuje po této stránce již úplně. Pokročilejší žáci v nich dostávají tento početní úkol:

„Skupina letadel s deseti letouny letí vodorovně v podobě klínu přímo kupředu ve čtyřech oddílech. Každou vteřinu shodí každé letadlo jednu zápalnou bombu. Úkoly:

- Kolik pum se shodí za 15 minut?
- Jaký tvar a jakou velikost má ohrožené území?
- Kolik zápalných pum dopadne průměrně na jeden hektar půdy?“

Podobné úkoly najdeme i v učebnici „Völkisches Rechnen“, kterou napsal Karl Pietsger, a v jiných knihách tohoto rázu, které jsou určeny k doplnění matematických učebnic. Jeden z německých pedagogů, dr. Getzk, postavil po této stránce matematice tento úkol:

„Západní matematika, jak se vyvíjela během posledních tří set let, je arijským kulturním statkem, je to projev nordického bojovného ducha, nordického zápolení proti okolnímu světu, bojem o ovládnutí světa.“

Fysika slouží politice.

Není žádným tajemstvím, že fysika na všech německých učebných ústavech je docela zpolitisována: známý fysik Leonard to dokázal ve svém čtyřsvazkovém díle „Deutsche Phy-

sik“ a jeho zásady byly přeneseny do všech škol. Fysice se vyučuje soustavně s hlediska zbrojení.

Příkladem nám může být kniha „Wehr-Physik“ (Branná fysika), kterou napsal vrchní ředitel dr. Günther. Autor v úvodu zdůrazňuje, že vyučování fysice je třeba od základu změnit a ukazuje na „pokroky“, které pod vládou Hitlerovou po této stránce byly dosaženy. Odmítá zásadně fysiku abstraktní, která je pouhým cvičením ducha a myšlení, a žádá, aby se ve školách vyučovalo fysice národní a politické, jejímž úkolem je probouzení v žácích vůli k branné službě a vojenskou schopnost. Kromě toho má tento učební předmět ukazovat technické prostředky a cesty k tomu, jak se vojenské odhodlání národa v praxi může uplatnit.

Kdykoli se v této učebnici fysiky vypočítává na příklad vzdálenost, běže se vždycky nějaký příklad z války. Vezme se na příklad případ, že loď, jedoucí ve vzdálenosti 12 km od břehu rychlostí 30 uzlů směrem k cíli má zasáhnouti určitý bod. Žákům je udána průměrná rychlost náboje a s těmito danými fakty se vypočítávají výsledky.

Akustické kapitoly této knihy se zabývají měřením zvuku při protiletectvé obraně, „Naukou o výstřelu“ a podobnými tematy, která dosud patřila pouze do kompetence odborných branných inženýrů. Všude tímto způsobem jsou fysikální zákony přibližovány mladým lidem pouze vojenskými příklady. Celý matematický a fysikální svět má být pro školáky pouhou cestou k vojenskému myšlení. Je samozřejmo, že se zde využívá zejména těch oborů, které mládež nejvíc zajímají: mluví se mnoho o letectví, ale vždycky se běže ohled především na letectví vojenské.

O otravných plynech ve škole.

Stejně je tomu s vyučováním chemie. I zde nastala na rozdíl od dřívějších dob veliká změna. Po té stránce, že chemie stojí nyní ve službách čistě vojenských úkolů. Vyšly zvláštní učebnice, obsahující školní pokusy, které jest žákům předváděti, aby pochopili, jaký význam má chemie pro válku. Z těchto knih je „Experimentierbuch zum Gas- und Luftschutz, Schulversuche zur Chemie der Kampfstoffe“, kterou pro německé školy napsal Dr. Walter Kinttof.

Zde najdeme pokus, při němž je ve škole předveden požár, založený thermitem, látkou, kterou se plní zápalné pumy, neobyčejně zápalnou a rozvíjející nejvyšší teplotu. Dostává se nám k tomu v této knize také odůvodnění:

„Při válečných úkolech má oheň dvoji význam. Především má způsobiti veliké věcné škody a za druhé má morálně rozdrtniti obyvatelstvo, totiž zlomiti jeho vůli k odporu. Teprve moderní chemii se podařilo postaviti techniku založení požáru na vyšší stupeň.“

Propaganda při vyučování dějepisu.

Nejzřetelněji je zpolitisování německé výchovy patrné při hodinách dějepisu. Zde se nyní přednášejí hesla, jaká se dříve slýchávala jen na politických schůzích. Roku 1933 a 1934 byla jako školní pomůcka vydána řada spisů pod tituly „14 let potupy“, nebo „14 let marxismu“, nebo „14 let židovské republiky“ atd. Tyto knihy se přímo doporučovaly ve školách.

Vezmeme-li do ruky učebnici dějepisu pro německou mládež „Geschichtsbuch für die deutsche Jugend. Volksschul-Ausgabe“, kterou napsal dr. B. Kumsteller, najdeme v ní vyličení, jak „desertéri a prasata z etap“ vytvářeli dělnické a vojenské rady, jak pobíhali v potrháných uniformách a jak ozbrojená nedorostlá pakáž vyzývala lidi k loupežím a podobně. Tak se líčí režim na počátku demokratického Německa.

Vyučování dějepisu není jen zpolitisováno a skresleno, je úplně postaveno do služeb jedné politické strany. V příručce pro učitele se říká docela jasně, že vyučování dějepisu je prostředkem politického působení na lid, a že má „vychovávat žáky k politice“.

Totéž platí o zeměpise. Také zde byl vytčen vojenský úkol strategické výchovy mládeže, bylo zdůrazněno, že žáci se mají učit orientaci, čtení map a podobně. Praví se tu, že „daleko větší důležitost je věděti, jaký význam má určité pohoří pro obranu země než znáti jeho geologické složení.“

Legenda o ráně dýkou.

Je známo, že největší úlohu v nacionálně-socialistické propagandě hrálo tvrzení, že Němci neprohráli světovou válku vojensky, nýbrž že Německo zahubil zákeřně vnitřní nepřítel, jenž ranou dýky (Dolchstoss) z vnitrozemí rozvrátil frontu, která byla vojensky naprosto nedotčena.

Tato legenda se dostala ovšem i do učebnic pro německou mládež a vštepuje dětem ve školách zejména důrazně, takže není naděje, že by kdy ještě bylo možno v Německu rozšířiti správné poznání, proč byla prohrána světová válka. Školní učebnice dějepisu od Waltera Hommanna zdůrazňuje stále znovu, že ve všech bitvách světové války se ukázalo, že německý duch a německý heroism se nedá přemoci. Těchto německých vlastností se využívá k ospravedlnění diktatury. Úkolem Hitlerovy vlády je, jak se dětem v dějepise vštepuje, opět oživit ve všech Němcích onoho „ducha fronty“, jenž se stal nezvratným německým mythem. O tomto „Frontgeist“ se praví:

„Byl silnější než všechny stroje. Zapomněl na každou bázeň a přemohl hrůzu i děs. Znal jenom jediné: vydržet, snášet svůj osud, přemoci jej.“

Němci za hranicemi.

Cíl nacionálně-socialistického programu, uskutečnit co nejtěsnější spojení se zahraničními Němci, je prováděn jako důležitá složka školní výchovy. Berlínský „Zentral-Institut für Erziehung und Unterricht“, jenž se speciálně zabývá otázkami zahraničních Němců, vydal 70 zvláštních sešitů, věnovaných otázkám zahraničních Němců, jež mají sloužiti k výchově a informaci učitelů.

Také v učebnici dějepisu pro vyšší školy, kterou r. 1933 napsal Arnold Reimann, je zdůrazněna služba zahraničně-politickým požadavkům hitlerismu. Byly vydány zvláštní dějiny bývalých německých kolonií a dějiny Elzaska a Lotrinska, jejichž účelem je „urvaná území Německa zejména přiblížiti naší vyvíjející se mládeži“.

Celá tato školní propaganda se neprovádí nijak neobratně. Němci i teoreticky zdůrazňují, že se nesmí apelovati pouze na rozum školáků a že se nesmí opakovati jen pouhá politická hesla. Působí se nepřímou pomocí básní, povídek. Vrchní ředitel Stoll řekl výslovně ve svých instrukcích pro německé učitele, že se podobná fakta nesmějí žákům přednáseti jako nahá skutečnost, nýbrž že se jim musí přednáseti názorně, aby se stala pro každého žáka zážitkem. Proto také jsou do nejrozumnějších koutů nejrozmanitějších učebnic rozsety básničky, články a povídky, jež mají sloužiti spojení všech Němců. V učebnici pro západní Německo najdeme básničku, „Němci východních zemí“ od Marie Kahleové, v níž se praví:

„Unser Haus ist zerstört, unsere Scholle entweiht,
doch in Heimweh-Not und in Knechtschafts-Leid,
seit tausend Jahren singt Ostsee-Wind,
Sudeten-Wind, Karpathen-Wind,
von Ostlandsdeutscher Herrlichkeit.“

V těchto učebnicích bychom marně hledali něco od Goetha nebo od Lessinga. Zde najdeme jenom tendenční výběr nacionálně-socialistických spisovatelů, najdeme tu autora nesmírně nudných historických románů Felixe Dahna, najdeme tu literární díla propagačního ministra dra Goebbelse. Básničky presidenta spisovatelské komory nastoupily na místo Möricka a Eichendorfa, kteří dnes už v Německu nejsou dosti

národnými. Zde najdeme články o sedmihradských Sasích, o Némcoch z Banátu a jejich bojích, o osudoch Némcoů na Volze a podobně. Při každej príležitosti se tu požaduje „Lebensraum“ pro německou expansi.

Jak se organizuje nová výchova.

V praxi se zavádění nových metod vyučovacích provádí velmi obratně. Počítalo se s odporem učitelů, mezi nimiž bylo mnoho lidí svobodně myslících a mnoho socialistů. Využívalo se organizace „nacionálně-socialistický učitelův svaz“, k němuž všichni učitelé musili přistoupiti a v němž byli školeni v nacionálně-socialistickém myšlení.

K tomu účelu bylo vydáno mnoho „příruček pro učitele“, z nichž se učitelé musili sami vzdělávati. Kromě toho musili učitelé odbíratí celé serie „doplňků“, pracovních archů, celé řady knih „k obnově Německa“ a k „útoků národa“. Obsáhlé učebnice dějepisu, které byly vydány za republiky, byly zakázány. Nacionálně-socialistický učitelův svaz zasilal všem svým členům sešity, sloužící k jejich politické převýchově.

Výmarská republika vydávala příliš mnoho tlustých knih. Nacionálně-socialistický stát se omezil na tenoučké sešitky, které rozesílal v obrovských nákladech. Serie sešitů, jež vydává „Nationalsozialistisches Lehrerbuch“ pro své členy, vycházejí v nákladu 4,000.000 výtisků. Každé číslo tvoří kompletní učebnici a prodává se pouze za 11 feniků, tedy za naši jednu Kč. Podnes vyšly 74 svazky této edice.

Bylo by chybným, domnívati se, že těmito metodami se dali němečtí učitelé naprosto usměrniti. Z mnohých náznaků je viděti, že v německých školách je skryto jádro silné intelektuelní oposice, o jehož politickém významu ovšem nemůžeme pronášeti předpovědi. Přesto však zarmucuje pohled na to, jak nesmírně důmyslněji, úspěšněji a moderněji propagují diktatorní státy jako Německo své nauky, než my seznamujeme své nejmladší generace s ideály demokratickými a humanitními.

věda a práce

Ing. K. Doberer:

Honba za ponorkami

Před třiatvaceti lety a dnes.

S tichým bzučením táhlo dne 22. srpna 1914 několik elektromotorů podmořský člun U 9 ke třem anglickým válečným křižníkům. A několik set koňských sil z elektromotorů se rozjelo proti několika statisícům koňských sil z mohutných parních strojů. Malý David tu zápasil svým nebezpečným prakem proti třem těžce obrněným Goliášům, opatřeným všemi možnými zbraněmi — elektrina a nové vynálezy bojovaly proti vodní páře a zkušenostem generací.

Víme všichni, jak tento zápas dopadl. Torpeda tohoto šedivého trpaslíka strhla tři veliké bitevní lodi na mořské dno. Nějakou dobu byli stavitelé hrdých bitevních lodí plni zmatku. Záhy se však naučili s pomocí gigantického obranného systému čelit i tomuto nebezpečí. Z ponořených německých ponorek byly vyloveny tajné klíče k dešifrování radiových rozhovorů. S jejich pomocí a s použitím obrovské kontrolní organizace byla sledována plavba každé jednotlivé německé ponorky. Vždycky se našla vhodná příležitost, aby tato ponorka byla dostižena a potopena.

Obchodní lodi byly plně vyzbrojeny a byly posílány na širé moře, jako lakadlo na ponorky. Jestliže ponorka se dala obelstít, byla z největší blízkosti zasypána deštěm granátů.

Torpeda proti ponorkám.

Dnes je možno podobně obchodní lodi vyzbrojiti speciálním torpedem anglického kapitána Burtona. Toto torpede bylo konstruováno před několika lety zvláště k používání na obchodních lodích. Je daleko menší než normální torpeda užívaná na podmořských člunech, má však výhodu, že může býti vrženo do moře i bez výstřelu z hlavně. Toto Burtonovo torpede, má raketový pohon. Poněvadž je možno takových torped proti útočící ponorce vypustiti současně velké množství, dovoluje tato zbraň, brániti s úspěchem obchodní lodi.

Prostý raketový pohon umožňuje vyráběti tato trpasličí torpeda s daleko nižším nákladem, než torpeda normální. Ačkoliv jejich ráže je velice malá, jsou výstřely tímto torpedem, které zasáhnou cíl, daleko nebezpečnější a účinnější, než zasáhne-li bitevní loď normální torpede.

Sítě.

Za světové války se daly pokusy chytati torpeda tím, že loď byla pod hladinou ověšena ocelovými sítěmi upevněnými na železných tyčích. Tato metoda měla především tu nevýhodu, že neobyčejně zpomalovala jízdu lodi a překážela jí ve volném manévrování. Další nevýhoda je ještě nebezpečnější. Často se stalo, že části této ocelové sítě, které byly torpedem utrženy, se zapletly do kormidla lodi anebo dokonce do lodního šroubu. V podobném případě zůstala loď bezbranně trčet uprostřed širého moře.

Z tohoto důvodu byla pasivní obrana lodí uložena v nejnovější době do lodí samotné. Do lodí jsou stavěny za sebou neprodyšné komory, které každou explozi torpeda lokalizují na nejmenší míru. U mnohých lodních typů byla část lodí, ponořená pod moře, obalena zvláštním krytem proti torpedům, jenž způsobí, že torpede exploduje mimo loď. Proto může dnes moderní válečná loď, pokud má jen trochu štěstí, snést i několik zásahů torpedy. Je ovšem otázkou, stačí-li tato ochrana, vypočítaná proti torpedům normálního typu, i proti nejmodernějším torpedům, která jsou daleko výbušnější.

Dělo, které samo pluje.

Normální torpeda obsahují dnes výbušných látek ve váze 250 kg. Za plnicí látku používá se nejvíce vysoce výbušného trinitrotoluolu. Existují však už torpeda, jejichž ráže byla zvýšena na 63 cm, takže mohou obsahovati výbušných látek ve váze 317 kg.

Jedním z nejmodernějších typů těchto strel je americké torpede Davisono. Je to celé dělo, které je možno poslati na cestu pod mořem. Toto torpede má ve své přední části hlaveň o tenkých stěnách, ráže 20 cm. Jejím účelem je vystřeliti druhý granát, vážící 130 kg v tom okamžiku, kdy celé torpede narazí na nepřátelskou loď. Tvrdí se, že těmito torpedy je možno prorazit i několik lodních stěn za sebou.

Pohon stlačeným vzduchem.

Torpede, které má při výstřelu dosáhnouti plného účinku, musí zasáhnouti nepřátelskou loď pokud možno kolmo na směr jizdy. Je proto úspěšným obranným manévrem, otočiti loď ve směru vystřeleného torpeda. Tím je možno někdy explozi vůbec zabrániti, jindy její účinnost neobyčejně snížiti. Tento manévr je možný zejména proto, že torpeda se podnes pohánějí stlačeným vzduchem. Za své plavby vytlačuje torpede spotřebovaný stlačený vzduch zvláštním výfukem v podobě bílých bublinek, takže projetou dráhu zřetelně kreslí na hladině.

Nejmodernější torpeda, jako na příklad americká torpeda o veliké ráži, používají proto k pohonu namísto stlačeného vzduchu zvláštních elektromotorů. Tohoto způsobu se dá ovšem použiti pouze u největších kalibrů.

Pohon stlačeným vzduchem má sice čtyři hlavní chyby v tom, že kreslí projetou dráhu na mořské hladině, že je velice složitý, těžký a nákladný, — nový pohon pomocí elektromotoru se však těchto posledních chyb také dosud zcela nezbavil.

Torpedo proti trpasličím ponorkám.

Těmto obtížím má zabránit nové francouzské torpedo. Má sice také nepříjemnou chybu, že kreslí svou cestu v podobě bílé čáry na hladině vody, svou z výše enou rychlostí však zabrání tomu, aby nepřátelská loď po výstřelu torpeda měla ještě čas proti němu manévrovat.

Hlavní předností tohoto torpeda je jeho nepatrná váha, která je v příznivém poměru k výši nákladu výbušných látek. Zatím co u dřívějších torped celková váha byla šestkrát vyšší než náklad výbušných látek, — je u nových francouzských torped celková váha jen dvaapůlnásobná. Toto torpedo má ráži pouze 350 mm. Zdá se, že v něm roste nejnebezpečnější zbraň proti trpasličím podmořským člunům, kterých používá zejména Německo a Itálie.

Noc pomáhá k obraně.

Podmořské čluny jsou stále nebezpečnější zbraní nejen proto, že užívají torped, nýbrž i pro řadu svých dalších nových zdokonalení. Několik případů, které se sběhly před nedávnem ve Středozezemním moři, dokázalo, proti veškeré reklamě průmyslových skupin, jak je těžká obrana velkých bitevních lodí proti ponorkám.

Proto se dnes pečlivě znovu přezkoumávají všechny metody, kterých se používalo za války na obranu proti ponorkám. Bez jakékoli pochybnosti je nejbezpečnější ochranou, jezdí-li obchodní loď v noci. Pokud nepoužívají posičních světél, nemá ponorka možnosti podniknouti na ně útok. Osvědčilo se to za světové války, zejména na amerických transportních lodích, které nepoužívaly žádných viditelných světél.

Lodi bez světél.

Bylo to možné proto, že Tomáš Alwa Edison pro ně konstruoval zvláštní soustavu světél. Tato světla byla sice viditelná od parníku, který jel před lodí a od druhého, který jel za ní — ponorky nepřátel stojící na hladině však těchto světél shlédnouti nemohly. Tento Edisonův přístroj se skládal z několika matných desek, o průměru asi půl metru. Tyto desky byly od sebe vzdáleny asi tři čtvrti metru a mezi nimi svítila malá žárovka o světelnosti šesti svíček. Pomocí gyroskopu byl tento přístroj udržován ustavičně ve vodorovné poloze.

Tento Edisonův přístroj se však v praxi docela neosvědčil. Byl nahrazen přístrojem novým, založeným na myšlence opravdu nové. Na záď lodí byla přimontována oblouková lampa, jejíž světelný pás byl zaclonen speciálním filtrem, takže propouštěl pouze neviditelné paprsky ultrafialové. Na velitelském můstku lodí, které jely za parníkem první, byla upevněna clona, potřená zvláštní chemickou látkou, tak zvaný fluoroskop, které se užívá také při roentgenových snímcích. To bylo umělé oko, sloužící důstojníkům konajícím službu.

Jakmile na ni dopadly neviditelné paprsky od obloukové lampy přední lodí, zazářila tato clona zelenavým světlem. K tomu ovšem bylo třeba, aby jedna loď jela přesně stejným směrem, jímž jela loď druhá.

Naslouchací roura.

Nejdůležitější obranou proti každé ponorce jest, aby včas mohla být na dostatečnou vzdálenost signalisována. K tomu se používalo původně zvláštního naslouchacího zařízení, jímž zvuk šroubu ponorky byl včas zachycen. Edison konstruoval podobný naslouchací přístroj, jenž však má podobu předpotopního netvora.

Naslouchací roura byla dlouhá pět metrů a měla průměr 30 cm a visela s lodní přídi do vody. Pomocí dalších trubic a blány fonografu se naslouchalo všem zvukům, vycházejícím z podmořské hlubiny. Tímto přístrojem prý zvuky blížícího se torpeda anebo blížící se ponorky byly slyšitelné i na vzdálenost 34 km.

A malé torpedo způsobí však na hladině větší lomoz než velký podmořský člun. Důležitým k obraně však jest, aby byl zachycen i onen tichý zvuk podmořských člunů a ne pouze zvuk torped již proti lodi vystřelených.

Paprsky, které ničí ponorky.

V březnu 1936 vylíčil v Oxfordu britský velkoadmirál Sir Roger Keyes, že při obranných manévrech kolem Malty pátrající italské ponorky byly vrhány nad hladinu vodní jako by byly z korku. V téže době vypravěl, podle zprávy Reuterovy kanceláře, konservativní poslanec De Chair, syn admirála Dudleye De Chaira, při debatě v poslanecké sněmovně, že Velká Británie disponuje nyní neobyčejně vydatným obranným prostředkem v boji proti ponorkám.

Tento vynález spočíval na principu soustavy reflektujících paprsků. Jakmile se k anglické válečné lodi přiblížila ponorka na dostřel torpedem, bylo prý možno ponorku okamžitě zničit. Všechny anglické noviny přebíraly tuto zprávu s palcovými nadpisy a opakovaly, že ponorky jsou navždycky vyřízeny. Pomocí paprsků mohou prý být na dálku zničeny. Zdálo se, že se zde stalo skutečností to, o čem se již dávno snilo — totiž smrtící paprsky.

Hloubkové pumy.

Úspěchu při britských manévrech před Maltou bylo dosaženo tím, že se používalo ultravysokých zvukových vln. Tyto pokusy však ve své podstatě nebyly ničím tak fantastickým, jak se to zdálo z novin.

Používá se tu na anglických válečných lodích měřícího přístroje pracujícího za použití ozvěny, přístroje dosud známého pouze při měření mořských hloubek. Tento přístroj pomocí odrazů zvukových vln nebo elektrických signálů, vysílaných směrem k mořskému dnu, zjišťuje vzdálenost mořského dna od mořské hladiny. Nyní použilo se nové aparatury podobného způsobu tím způsobem, že tyto signály nebyly vysílány kolmo do hlubiny, nýbrž ve směru vodní hladiny. Jakmile se signál odrazil od blížící se ponorky, bylo možno snadno vypočítati její stanoviště.

Jakmile toto místo bylo zjištěno, promění se napadená loď v útočnicka, a snaží se dostat se nad ponorku. Když se dostala přibližně nad ni, vrhá do moře tak zvané hloubkové pumy, které v určité hloubi pod hladinou automaticky explodují.

Že tato metoda měla úspěch, o tom svědčí protest italské vlády z loňského roku, zaslaný vládě anglické. V něm se výslovně ohrazuje italská vláda proti tomu, že explodujícími hloubkovými bombami jsou italské ponorky ohrožovány.

Zjištění pomocí odrazu vln.

Znamení moderní systém zjišťování polohy nepřátelské ponorky má ovšem také své nevýhody. Zvláště upravenou aparaturou může podobným způsobem nepřátelská ponorka sama zachytiti tyto signály hledající lodí, a použití jich k vlastní orientaci proti ní.

Německé závody Atlas v Brémách konstruovaly podle svých vlastních patentů zvláštní přístroje sloužící k zachycení vysokofrekvenčních zvukových vln pod mořskou hladinou. Slepá ponorka nepotřebuje, má-li tento přístroj, ani periskopu a může namířiti svá torpedová děla přímo proti nepřátelské lodi. Dnes anglický případ, který jsme se dozvěděli z manévru v okolí Malty, se již nemůže přihoditi.

Dnes již žádná ponorka nebude čekat, až na ni bude podniknut útok hloubkovými pumami. V případě války nevyplavou ponorky nad hladinu jako kousky korku, nýbrž zachovají se daleko nezdvořileji. Jak nezdvořilými dovedou být, o tom ukazuje nedávný útok ponorky na britský křižník Havock. Můžeme z toho soudit, že ta velká slova, která jsme četli v anglických novinách, nebyla nic jiného, než reklama firem, majících zájem na budování velikých bitevních lodí.

David proti Goliáši.

Hledací metoda používající ozvěny odražených paprsků k vypátrání protivníka povede k souboji mezi tlustým a tenkým, k souboji mezi křižníkem a ponorkou. Čím je ponorka tenčí a menší, tím je ve větší výhodě. Všechny pátrací metody se stanou ilusorními, jakmile válečná loď je napadena celým oddílem trpasličích ponorek, které se k ní blíží v kruhu.

Proto také stává se nám samozřejmým, proč určité velmoci stále více stupňují stavbu malých ponorek, které se dají vyrábět seriově a které vytlačí pouze 250 tun vody.

Lovci na ponorky.

Zdá se nám, ze všeho toho, co jsme viděli, že ani jediná větší válečná loď nemá možnost pustit se do boje s ponorkou, jako s rovnocenným odpůrcem, při němž by zápas měl vyhlídku na výsledek 1:1.

Proto byl konstruován nový lodní typ, u něhož tento výsledek zápasu je možno rozhodně očekávat. Je jím motorizovaný rychlý bitevní člun. Nejlepší flotilu z člunů tohoto typu má dnes Itálie. Velká Británie velice trestuhodným způsobem stavbu těchto maličkých bitevních lodí zanedbala. Veliké bitevní lodi totiž přinášejí anglickým zbrojařům daleko větší a pohodlnější zisky.

Italské čluny MAS (Motoscafi Anti Sommergibili), které jsou skutečnými lovci na ponorky, mají délku 16 m a při váze 14 tun mají rychlost 40 uzlů. Jsou vyzbrojeny dvěma strojními puškami, dvěma děly na torpéda a podmořskými pumami na obranu proti ponorkám.

Podle odborných odhadů bylo r. 1936 ve chvíli napětí britsko-italského na pobřeží Itálie soustředěno kromě 400 letadel nejrůznějších typů také několik set těchto lehkých válečných lodí.

Kdyby Anglie měla dnes možnost doprovázeti každou svou obchodní loď jen dvěma takovými rychlými čluny, byla by její plavba zajištěna lépe, než všemi dnešními křižníky.

Mořští koníci.

Tyto rychlé čluny nemohou v praxi být ponorkou vůbec dostiženy. Naproti tomu, člun má při útoku na ponorku nesmírné výhody. Pokud je ponorka na hladině, těžce se proti němu ubrání. Rychlé bitevní čluny se přiblíží obrovskou rychlostí. Ve vhodné chvíli se připraví torpéda v torpedových dělech a vystřelí se. Nato se člun na místě otočí, při čemž vypadá jako kůň, stojící na zadních nohách. A hned zase s největší rychlostí zmizí z dostřelu.

Podobný manévr je ovšem možno provést pouze s celou exaktností skutečně moderního válečného technického prostředku. Stát, jenž přivedl tuto zbraň, slibující stoprocentní úspěch, do největší technické dokonalosti, je Německo. Německé rychlé bitevní čluny, vážící 15 tun, jsou poháněny dvěma Dieselovými motory. Při síle motoru 1250 koňských sil dosáhnou hodinové rychlosti 80 km.

Lodi bez šroubu.

Kromě těchto taktických požadavků kladou se na bitevní člun ještě požadavky další, na něž dosavadní pohon pomocí šroubů nestačil.

Je třeba, aby se bitevní člun v divokém tempu přiblížil ke svému cíli na dostřel a aby jízda mohla být v několika vteřinách zpomalena na nejnižší rychlost.

Je také třeba, aby odolával nárazům mořských vln tak dalece, aby tvořil stabilní základnu pro odstřel torpéda. A dále je třeba, aby v okamžiku výstřelu se loď ihned otočila a stejně prudkou rychlostí jela nazpět.

Na všechny tyto požadavky lodní šroub nestačil a také jemu přizpůsobený tvar lodi bylo třeba pozměnit. Starý lodní šroub, jenž se točil kolem délkové lodní osy, bylo třeba hodit do starého železa a nahradit jej vrtulí Voithovou a Schneiderovou. Princip starého lodního šroubu, jenž se zašroubovával do vody tak jako do matice, byl opuštěn.

Vrtule Voithova a Schneiderova.

Tyto vrtule stojí svisle na osu člunu pod zploštělou zadní částí rychlých bitevních člunů, sloužících jako lovci na ponorky. Tyto nové vrtule se podobají vodním kolům. Pravá vrtule se točí ve směru ručiček od hodin, levá se točí ve směru opačném. Jednotlivé lopatky této vrtule se pohybuji ve vodě jako vesla. Opírají-li se nazad, tlačí svou celou plochou, když se pohybuji kupředu, narážejí na vodu svou ostrou hranou.

Pomocí páky se dají automatické pohyby jednotlivých lopatek této vrtule regulovati. Proto je možno člun zastavit a obrátit s celou silou pohonného organismu.

Touto převratnou novotou při pohonu člunu bylo způsobeno, že lehké bitevní čluny ohrožují ponorku ještě nebezpečněji. Jejich způsob speciální stavby má však i obrovský význam pro vnitrozemské státy, jako je Československo, které mají po ruce dlouhý vodní tok, procházející celou zemí.

Úlovek pod hladinou moře.

Proti rychlým bitevním člunům se namítá, že potopenou ponorkou sice nemohou být napadeni, že však pro ně nejsou v tomto stavu také příliš velkým odpůrcem. Proti ponorkám pod hladinou existuje však ještě další specifická zbraň, již jsou malé říditelné vzducholodi.

Tyto malé vzducholodi má v používání zejména americké námořnictvo. Kromě nich se používá také letadel s velkými horizontálními vrtulemi toho typu, jakým byla autogyr Španěla de la Cierva.

Kolmo s výše je totiž možno objevit ponorku, plující pod hladinou, docela pohodlným způsobem. Letadlo může nad potopenou ponorkou letět dosti dlouhou dobu a po chvíli ji zničiti hloubkovými pumami docela exaktním způsobem a bez jakéhokoliv nebezpečí pro sebe.

Tento obranný prostředek může být použit zejména dnes ve Středozemním moři, poněvadž skutečný nepřítel a skutečný majitel tajemných ponorek by se dal vypátrati v tom případě, kdyby proti drobným protiponorkovým letadlům bylo užito aeroplanů některého státu.

I v tomto případě mohou být záhadné pirátské ponorky úspěšně zničeny, neboť zvláštní lodi mohou chrániti útočná letadla. Má-li tedy Velká Británie vážný úmysl záhadného podmořského nepřitele opravdu zjistiti, má k tomu po ruce i dosti prostředků. Autogyr k tomuto účelu bylo totiž v posledním roce v Anglii postaveno velké množství a v nich vidíme také neúčinnější obranný prostředek při honbě za ponorkami.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - KAREL KELLNER V PRAZE TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ!

zřídil na Václavském náměstí č. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnickví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.